

ARGUS

STICHTING KRITISCH FAUNABEHEER

8e jaargang
februari 1983
nummer 1

(Foto Fred Hess)

In dit nummer o.a.

Vissen
Ganzen
Meeuwen

ARGUS is het kwartaaltijdschrift van de Stichting Kritisch Faunabeheer

Argus is gratis voor donateurs die minstens f 20,- per jaar betalen.
Abonnementsprijs f 20,- per jaar.
Losse nummers f 5,- inclusief porto.

Redactie

Reinier Akkermans en Gerrit van Weess

Redactieadres

Klaverstraat 21,
3572 VB Utrecht
Telefoon (030) 71 01 19

Druk

Brouwer Offset BV, Utrecht

Expeditie

Leo Snellink

Adreswijzigingen opgeven aan

Nassaustraat 25,
3921 BE Elst (U).

Aanwijzingen voor auteurs

Kopij graag in duidelijk machineschrift met 6 cm marge en dubbele regelafstand. Gebruik de voorkeurspelling. Grafieken en tekeningen graag in inkt. Dierennamen met een kleine letter.

De Stichting Kritisch Faunabeheer is een landelijke organisatie. Het doel is een moreel en wetenschappelijk verantwoord faunabeheer. De SKF tracht haar doel te bereiken door het verbeteren van wetten, het propageren van milieuvriendelijke beheersmaatregelen, het stimuleren van onderzoek en het kenbaar maken van onderzoeksresultaten aan beleidsinstanties en publiek.

Secretariaat

Postbus 76, 1243 ZH 's Graveland,
Telefoon (02945) 13 19.

Bestuur

R. Akkermans, R. Boeve-Bant,
H. Crabbendam, W. Denneman,
W. Jansen, J. Kattens, H. Niesen,
G. van de Sande, R. Stockmann,
G. van Weess.

Penningmeester

Baandervrouwenlaan 135,
5282 TL Boxtel.
Giro 35 22 188

Testamentaire beschikking

Indien u de Stichting Kritisch Faunabeheer bij testamentaire beschikking wilt gedenken, bevelen wij u de volgende formule aan: „Ik vermaak aan de Stichting Kritisch Faunabeheer, gevestigd te 's Graveland de somma van f ... (vrij van alle rechten, ook het recht van successie).

Inhoud ARGUS 1983/1

3. H. Niesen; Bestuur in 't vizier.
4. M. Dekkers; Sportvisserij een vergeten vorm van jacht.
9. G. Huyskens; Ganzen beschermen in Nederland.
12. B. van Leeuwen; Amfibieën en reptielen in het faunabeheer.
15. H. Brouwer en R. Daalder; Natuurvriendelijk voorstel jachtdecreet in Vlaanderen.
17. Th. Smit, Th. Bakhuizen en A. J. van Ooijen; Niet-natuurlijke sterfte bij roofvogels in Nederland.
19. H. Brouwer; Worden kok- en zilvermeeuw vogelvrij?
22. Klein grut.

Knipselkrant

Donateurs die geïnteresseerd zijn in toezending (zes afleveringen per jaar) kunnen zich voor f 15,- (niet-donateurs f 25,-) per jaar abonneren via de penningmeester Stichting Kritisch Faunabeheer, postgiro 35 22 188, te Boxtel, onder vermelding „knipselkrant“.

Knipselarchief

De Stichting Kritisch Faunabeheer houdt een archief van kranteknipsels en artikelen uit weekbladen en dergelijke bij, die betrekking hebben op faunabeheer, jacht, stroperij enzovoorts. Daaruit wordt een keuze gedaan, die gepubliceerd wordt in onze knipselkrant. Wij verzoeken onze lezers, aan de gestadige uitbreiding van dit archief mee te werken, door ons knipsels en artikelen te zenden. Daarop dient de naam van de krant respectievelijk het tijdschrift met de datum van verschijning te worden vermeld.

Adres: SKF-knipselarchief:
Raadhuislaan 4,
3951 CH Maarn.

U kunt portokosten besparen door uw knipsels bijvoorbeeld 1 keer per maand te verzenden.

Fotoarchief

Oud en nieuw foto- en filmmateriaal wordt graag ontvangen. Zij, die actief mee willen werken of over bijzondere kennis of vaardigheden beschikken wordt gevraagd zich met de redactie in verbinding te stellen.

Archief

Stuur uw overig documentatiemateriaal, zoals tijdschriften, boeken, wetenschappelijke artikelen en dergelijke naar:

Archief SKF,
Hogezijde 7,
2543 XP Den Haag.

Argus in 1983

Ook in 1983 zal Argus weer vier keer verschijnen. U kunt een Argus in uw brievenbus verwachten in de maanden februari, mei, augustus en november. Over zetklaar maken, drukken en dat soort werk doen wij ongeveer 1 tot 1½ maand. Daarom heeft de redactie de kopij graag in huis voor: *Argus 83/1-1 januari, Argus 83/2-1 april, Argus 83/3-1 juli en Argus 83/4-1 oktober.*

Uw kopij, artikelen, foto's en wat dies meer zij uiterlijk voor een van deze data aan ons toegestuurd, maar liefst eerder.

Oude nummers kunt u bestellen door overmaking van f 5,- per nummer incl. porto, op gironummer 13093 t.n.v. Propagandafonds Kritisch Faunabeheer, Oosterbeek. O.v.v. jaargang en nummer. Alles zolang de voorraad strekt.

Bestuur in 't vizier

Harm Niesen

Wat wij gedaan hebben

In de laatste afleveringen van Argus heeft u deze rubriek moeten missen en dat betekent natuurlijk, dat er heel wat valt te melden. We gaan daarom eerst terug naar de jaarlijks terugkerende ellende rond de Sint Hubertusmissen van begin november. De akties hebben zich vooral op Ulvenhout geconcentreerd, maar ook in Limburg zijn anti-Hubertusfolders verspreid. Een briefwisseling met Bisschop Ernst van Breda heeft tot gevolg gehad, dat deze alle levende en dode dieren in de kerk verbod. Desondanks hebben de organisatoren gemeend, dieren in de viering te moeten betrekken, met als gevolg dat de bisschop alle Hubertusvieringen in zijn bisdom in de toekomst heeft verboden. Een suksesje voor ons dus, maar met name in Limburg neemt het aantal van deze wansmakelijke, uitsluitend op jachtpropaganda gerichte, vieringen, nog steeds toe.

Ook de vossen in het duingebied blijven onze aandacht vragen. De druk op terreinbeheerders om de bestrijding met kracht ter hand te nemen, wordt steeds groter. Bij nader onderzoek blijkt steeds weer, dat deze druk niet van onverdachte zijde komt. In dit geval zijn het niet de jagers zelf die hun vuile zaakjes opknappen, maar lieden die meer zijdelings bij de jacht betrokken zijn, zoals vrienden, voormalige drijvers en jachtopziensers. Plotseling maken deze mensen zich ernstige zorgen over de wulpen en bergeenden in het duin, terwijl dit gevoel onder degenen die zich vrijwel dagelijks bezig houden met inventarisaties en onderzoek helemaal niet leeft.

De achteruitgang van een aantal vogelsoorten was al ingezet, lang voor de eerste vos in de duinen werd signaleerd. Daar zijn wel andere oorzaken voor aan te wijzen, zoals een sterke toename van de recreatie en een ingrijpende wijziging van het biotoop. Natuurlijk komen hierbij ook de „enorme” schade aan pluimvee en zelfs het overbrengen van ziekten op hyacinthen (?) naar voren. De gemeenten Noordwijkerhout en Bloemendaal hebben zich sterk gemaakt voor een fikse bestrijdingscampagne en een select groepje jachtminnenden heeft zich in een besloten vergadering in Hoofddorp in dezelfde zin uitgesproken. Als reactie hierop hebben wij een brief met alle tegenargumenten naar alle duingemeenten gestuurd en natuurlijk

blijven wij deze onheilspellende ontwikkeling op de voet volgen. Wat overigens alleen kan met uw hulp. Iedereen die de natuurbescherming een goed hart toedraagt, schrok geweldig toen bleek dat de gehele afdeling van het Ministerie van CRM, die zich met natuurbescherming bezig houdt, werd overgeheveld naar het Ministerie van Landbouw. Na een spoedberaad van Natuur en Milieu volgde een onderhoud met het nieuwe Ministerie, dat echter nauwelijks iets concreets heeft opgeleverd en dat, althans bij SKF, de achterdocht niet heeft weggenomen. Je moet er ook niet aan denken, de Direktie Faunabeheer (lees: Faunabestrijding) als een soort supervisor bij alle beslissingen die het milieu betreffen. Voor een organisatie als de onze is deze gang van zaken zo mogelijk nog kwalijker dan voor de andere natuurbeschermers en wij hebben dan ook besloten een AROB-procedure tegen deze beslissing aan te spannen.

Eigenlijk hoort het onder dit kopje niet thuis, want het was geen initiatief van het bestuur, maar een enthousiast groepje donateurs uit Den Haag en omgeving heeft een plaatselijke werkgroep opgericht. Aanvankelijk stonden wij hier nogal huiverig tegenover, want het kan gemakkelijk versnippering en onduidelijkheid van het beleid in de hand werken. Aan de andere kant bestaat er een duidelijke behoefte aan regionale kontaktpersonen, die plaatselijke problemen kunnen signaleren en zich bezig houden met het geven van

voorlichting en de werving van donateurs.

Dit kan dus zeker uitgroeien tot iets zinvols, als de afspraken over de taakverdeling maar duidelijk zijn.

Waar wij mee bezig zijn

Vier jaar lang zijn alle meeuwesoorten nu in ons land beschermd. Begin januari kwam echter het bericht dat de Natuurbeschermingsraad de Minister van Landbouw had geadviseerd de Kokmeeuw en de Zilvermeeuw weer onbeschermd te verklaren. Een commissie binnen deze raad, die het advies moest voorbereiden, was overigens tégen het onbeschermd verklaren. Kennelijk heeft men van het verleden niets geleerd, daarover leest u elders in dit blad meer.

Wij hebben van de gelegenheid gebruik gemaakt, de Minister te wijzen op de ernstige bezwaren die wij hebben tegen de manier, waarop dit soort beslissingen tot stand komen.

Op het moment dat het advies in de kranten verscheen, zijn op veel plaatsen in het land de jagers maar vast met hun bekende voortvarendheid waar het de zorg voor onze fauna betreft, een flinke bestrijdingsaktie begonnen. Terwijl op het moment van schrijven de meeuwen nog allemaal beschermd zijn en het Ministerie van Landbouw, anders toch niet karig met het verspreiden van persberichten, in alle toonaarden zwijgt. Het is winter en dus zijn er problemen met de ganzen. Waarschijnlijk heeft u al iets gehoord over de merkwaardige gebeurtenissen die zich in de Ooyolder, tussen Nijmegen en de Duitse grens, hebben afgespeeld. In het kort komt het hierop neer. Al enkele jaren zijn alle wilde ganzen in de aan ons land grenzende Duitse deelstaat Noordrijn-Westfalen volledig beschermd.

Aktie bij de Hubertusmis in Galder. (Foto Fred Hess)

Onder verantwoordelijkheid van de heer Jurgens, gerenommeerd jager, auteur van weidelijke jachtlektuur en medeverantwoordelijk voor de opstelling van het jachtexamen en zijn jachtopzichter, ook niet de eerste de beste, worden de ganzen uit de Duitse rustgebieden verdreven. In de hoop, dat zij op Nederlands gebied neerstrijken, waar Jurgens en kameraden er dan naar hartelust op kunnen schieten. Dit is Duitse en Nederlands natuurbeschermers al lange tijd een doorn in het oog. Half januari hebben Duitse journalisten hier een reportage van gemaakt, onder andere werden foto's gemaakt van ganzen, die aangeschoten uit de lucht kwamen dwarrelen en na een achtervolging werden doodgeknuppeld. De jagers wensten deze tactiek echter ook op de journalisten toe te passen. Zij werden achtervolgd, bedreigd en de films werden vernietigd of meegenomen. Merkwaardig genoeg schoot dit de journalisten in het verkeerde keelgat. Zij hebben aangifte gedaan bij de politie en alarmeerden onder andere hun collega's van de Duitse televisie. Deze hebben de volgende dag, samen met Rita Stockmann, een reportage in de Ooypolder gemaakt. Op dit moment is de afloop nog onduidelijk, maar de muis zal wel een flinke staart krijgen. Overigens moet u niet denken, dat deze agressiviteit van jagerszijde een uitzondering was. De laatste tijd zijn SKF'ers verscheidene malen bedreigd of

zelfs daadwerkelijk mishandeld door jagers en steeds om geen andere reden dan dat alleen de aanwezigheid en het werk van een officiële persfotograaf de heren jagers irriteerde. Deze herfst gebeurde dat in de NO-polder zelfs onder het toezien, maar niet ingrijpend oog van de politie. Ook journalisten die het in hun hoofd halen iets negatiefs over de jacht te schrijven, worden de laatste tijd met de regelmaat van de klok onder zware druk gezet. Het lijkt er op, dat een telefoontje van het kantoor van de KNJV naar de hoofdredactie van een krant in vele gevallen al afdoende is. Dit soort maffia-praktijken maakt ons werk er niet gemakkelijker op, maar toont wel aan dat de heren zelf nauwelijks meer in hun eigen argumenten geloven. Wel wachten wij met spanning op het moment, dat de vereniging van journalisten zich met deze onoverkwikkelijke zaak gaat bemoeien. Persvrijheid blijkt niet te rijmen met de feodale instincten van jagers.

Wat wij gaan doen

Het bestuur is de laatste tijd ook behoorlijk met zichzelf bezig geweest. Tot nog toe waren de bestuursleden voor een belangrijk deel ook degenen, die zich het intensiefst met allerlei acties bezig hielden. Ter voorkoming van overbelasting, zouden wij daar graag althans enige scheiding in aan willen

brenge. Wij streven ernaar, meer commissies of portefeuillehouders in het leven te roepen. Deze zouden zich moeten gaan verdiepen in één van de vele problemen, kleine roofdieren, snippen, ganzen, sportvisserij, meeuwen, vos, ree, kievit, er is genoeg. U kunt dit tevens beschouwen als een oproep om daadwerkelijk iets te gaan doen aan het probleem, waar uw belangstelling in de eerste plaats naar uitgaat. Enkele bestuursleden hebben de conclusie al getrokken, zij denken buiten het bestuur in een commissie beter te kunnen functioneren en wij zijn daar erg blij mee. Hun opvolgers zijn voor een deel al bekend, in het volgende nummer hopen wij het vernieuwde bestuur aan u voor te stellen. Natuurlijk zullen wij ons ook dit jaar weer met het rapen van kievitseieren bezig houden. Tot nog toe hebben al onze acties geen enkel positief resultaat gehad en het wordt steeds moeilijker iets effectiefs te verzinnen. Ook om de vernieuwde Vogelwet blijft het doodstil, het is nog steeds niet duidelijk of de huidige regering wat positiever tegenover een algeheel raapverbod staat dan de vorige regering.

Zo graag zien jagers een houtduif. (Voor- en achterpagina van de Nederlandse Jager)

BARASINGHA
Gefelic en geprepareerd Isole Browning
Kastoor 12 met schuivertrek
Boring 12 of 10 full
Electronische slag
Grootste MSJ Loois XV 22.900 F

BROWNING B 26 JACHT
Superior groen
Kastoor 12 met schuivertrek
Boring 12 of 10 full sand 39.900 F

SPECIAL CHASSE FN
Luxe superblad
Kastoor 12 met schuivertrek
Boring 12 of 10 full sand 89.900 F

FN SAUER
Poppalaats Luks
Dreifaakt en jacht
Ultralichte kastoor 8 - 88-0
Bullengroenhe Duitse
Hout en vakkens 29.900 F

FN BAR BATTUE
Automatische kastoor
Kastoor 270
Kastoor voor jacht 29.900 F

BSA
Kastoor pistool dubbel trekker
Kastoor 225 of 245 of 7 - 84 of 300 of 7 mm RM
BSA Standard 18.400 F
BSA Sluizen 19.800 F
BSA Sluizen met zwaartocht 29.900 F
BSA Sluizen met koker 31.300 F

Pletsers
Opengingsuren: Toespraak: Houtslings, wapens en schietbodem
Maandag tot vrijdag van 9 uur tot 7.30 uur. Zaterdag van 9 uur tot 11 uur
Toespraak: Phosor B.W. Houtslings

Schietstand 110 m + zijden banken
N.B. Voor export: wapens en het bezit van een wapen, worden de prijzen vermindert met 37% (25% B.F.W. + 12% leverings)

de jager
NEDERLANDSE

13 augustus 1982 - 87e jaargang nr. 15

verschijnt om de veertien dagen

A large photograph of a wood pigeon (Houtduif) perched on a branch, looking to the left.

Sportvisserij, een vergeten vorm van jacht

Midas Dekkers

Midas Dekkers is een van de weinigen in natuurbeschermingsland die zich bezighoudt met de hengelsport. Dierenbeschermers hebben meer oog voor zaken als vivisectie, jacht, stookolieslachtoffers en weggelopen huisdieren. Vreemd is dat wel, want de sportvisserij is Neerlands grootste dierenkweller. Tijdens een SKF-kaderbijeenkomst in 1980 hield Midas Dekkers een lezing over de sportvisserij. Deze toespraak werd herhaald tijdens de laatste jaarvergadering. Daarbij sprak hij het verantwoordelijkheidsgevoel van vele SKF-ers aan. Het gevoel dat we eens iets moeten doen aan deze vergeten vorm van jacht.

Dierenvrienden

Iedere Nederlander beweert dierenvriend te zijn. De dierenvrienden maken zich de meeste zorgen om onze 3.300.000 honden en katten. Daarvoor hebben we de beschikking over 100.000 dierenbeschermers. Een volgend probleem zijn de vivisectiedieren. Daarvan zijn er 1.500.000 per jaar. Ook voor deze zijn er mensen die zich druk maken: die van de anti-vivisectiebeweging. Ik weet niet hoeveel het er zijn, maar als ik 10.000 noem is dat veel. Dan hebben we nog het jachtwild. Als je alle fazanten, wilde eenden en andere beesten die omver worden geschoten bij elkaar optelt kom je op ongeveer 3.000.000 stuks. Daarop passen wij van de SKF. Laat ik de zaak flatteren, laat ik daar 10.000 donateurs voor noteren. Een grote categorie dierenleed wordt in Nederland gevormd door de bio-industrie, met 350.000.000 slachtoffers per jaar. Daar wordt op gepast door de mensen van Lekker Dier. Laten we hun aantal ook eens schatten, dan komen we op minder dan 1000 vrees ik.

Maar we zijn er nog niet. Er is een categorie dieren waarop door 2.000.000 mensen gemiddeld 43 maal per jaar gedurende 5 uur wordt gejaagd. Bij elkaar gaat het hier per jaar om 1.000.000.000 beesten die aan de haak worden geslagen: onze vissen dus. Wie maakt zich zorgen om dat zootje vis? Soms ben ik bang dat ik de enige ben!

Sport

Eén miljard beesten wordt getreiterd zonder dat iemand er een poot naar uitsteekt. Hoe is dat mogelijk? Daar bestaat een handige truc op: kort na de oorlog vond Jan Schreiner, bekend hengelpublicist, het woord „sportvisserij” uit. Vanaf dat moment, nu het doodmaken van vissen tot sport was gebombardeerd, stond niets de ontwikkeling van de Nederlandse hengelarij meer in de weg. Voor de oorlog was het in veel streken van Nederland nog zo dat hengelen min

of meer besmuikt en stiekem werd gedaan. Hengelen was iets voor arme drommels die niet op een andere manier aan hun eten konden komen. Dat je het voor de lol zou doen, daar was geen sprake van. Net zoals mensen vroeger paarden hadden om karren te trekken, niet om er voor hun lol op te gaan zitten. Kort na de oorlog stelde de sportvisserij dan ook weinig voor. Daarna is de ontwikkeling razendsnel gegaan. Ongeveer elke tien jaar is het aantal hengelaars verdubbeld, met het gevolg dat we nu met 2 miljoen hengelaars zitten. Het komt er op neer dat één op de twee Nederlandse mannen *niet* hengelt. Daarmee zijn doden, kwellen, verwonden en faunavervalsen uitgegroeid tot de grootste vorm van openlucht recreatie in Nederland. Hoe verkoopt een hengelaar dat nu aan zijn vrouw en aan zijn eigen geweten? Met een sausje er overheen.

Slotelijkheid

In de eerste plaats zien hengelaars hun bezigheid in navolging van Jan Schreiner als sport. Ze hebben zelfs de term weidelijkheid ingevoerd (waarschijnlijk

omdat slotelijkheid een beetje belachelijk klinkt). Wat houdt die term in? Bovenal het terugzetten van gevangen vissen. Na zorgvuldig onthaken hoort de vis met natte handen te worden teruggezet. Sportvissers gaan hier prat op. Helaas voor hen is er inmiddels onderzoek naar gedaan. Het blijkt dat ook van keurig uitgezette vissen, die door de zeer natte handen van voortreffelijke hengelaars zijn gegaan, 9% de pijp uit gaat. Van de snoeken die wel in leven blijven, maar een haak naar binnen hebben gekregen gaat 13% alsnog binnen enkele maanden dood. Hengelaars zijn wel aardig tegen vissen, maar met de een hebben ze meer op dan met de ander. Een weinig gewaardeerde vis is bijvoorbeeld de brasem, die als luie dweil te boek staat, omdat hij niet lekker terugvecht en dus onsportief is. En er is een nog lagere categorie: die van de aasvisjes. Hier valt de hengelaar door de mand, want aasvisjes (Unterfische) worden op vreselijke wijze met touwtjes en haakjes opgehangen om op weidelijke wijze een grote vis (Überfisch) te vangen. Ook sportvissers is het om de vangst een tijdje in een leefnet te hangen. Zo'n net zou beter sterfnet kunnen heten. De vissen beschadigen hierin onherroepelijk de schubben. Het verlies van één schub kan bij een vis al dodelijk zijn. Elke schub is nodig ter bescherming tegen infectieziekten. Toch gebruikt driekwart van de hengelaars blijkens een enquête van enkele jaren geleden, een leefnet. Met de kennis en kunde van de hengelaars is het dan ook droevig gesteld. Er is geen mens en geen wet die hiernaar vraagt. Iedereen mag hengelen, hoe jong ook. Onder de 18 heb je niet eens een visakte nodig. Meer dan 500.000 kinderen worden zodoende met

Viswedstrijd. (Foto OVB)

dodelijke wapens losgelaten op levend speelgoed.

Pijn

Bij een enquête gaf 50% van de hengelaars op nooit iets over hengelen te hebben gelezen; 47% vond hengelen een bijzonder moeilijke sport. De vraag naar het dierenleed wordt van oudsher afgedaan met de botte ontkenning dat vissen pijn kunnen hebben. Sinds de proeven van Beukema is deze ontkenning echter onhoudbaar. Beukema liet op gemerkte karpers vissen. Het bleek dat karpers die één keer waren gevangen zich de tweede keer lastiger lieten vangen en de derde keer vrijwel niet meer. Mijn conclusie is dat vissen pijn lijden. De conclusie van anderen was dat je hengelwater af en toe helemaal leeg moet vissen. De vissen die er nog in zitten zijn na verloop van tijd al zo vaak aan de haak geweest dat er geen lol meer aan is; ze zijn aan vervanging toe.

Biologisch is het logisch dat vissen pijn

hebben. Op een congres over pijn in Amsterdam maakte een uiterst geleerde deskundige de verstandigste opmerking. Volgens hem is er maar één zinnvolle definitie van pijn en die luidt: „pijn is au”. Dat „au” dient er voor om een dier voor gevaar te waarschuwen en hem zo snel mogelijk van de pijnbron weg te laten vluchten. Je hoeft maar naar een gehaakte vis te kijken om te weten hoe zeer die haak doet. De vis spartelt als een gek. Hij springt zelfs boven het water uit; boven water is de meest afschuwelijke plaats die een vis zich kan voorstellen. De vis doet alles wat in zijn vermogen ligt om van die haak af te komen. Biologisch betekent zo iets dat het beest pijn lijdt; het is er haast een definitie van. Sommige hengelaars geven toe dat ze hier niet omheen kunnen. Bij de eerder genoemde enquête gaf 13% op, sportvissen wreed te vinden. Deze mening werd onder meer gedeeld door hengelpromotor Jan Schreiner en het voormalig hoofd van de afdeling sportvisserij van het Ministerie van

Landbouw en Visserij Van Hurck. Over sportiviteit gesproken.

Milieu

Volgens hengelaars is hun bezigheid niet slechts een sport, ze is nog goed voor het milieu ook. Hengelaars zijn nu eenmaal zeer gebaat bij schoon water. In verband hiermee hebben ze honderden watermonstermemers opgeleid, die regelmatig monsters nemen. Zo gauw er vuil in het water wordt aangetroffen komen de hengelorganisaties in actie. Zo lang er tenminste vis in leeft.

OVB

Een belangrijke organisatie is de OVB, de Organisatie voor de Verbetering van de Binnenvisserij. Dit is een semi-overheidsinstelling. Als de voorzitter van een hengelclub vindt dat er te weinig karper in zijn water zit belt hij de OVB. De OVB kwakt dan een nieuwe portie karpers in het water. Zo kan de club weer een tijdje voort. Helaas voor het milieu kun je bij de OVB niet alle soorten vis bestellen. De soort moet makkelijk kweekbaar zijn en het moet vooral een goede „sportvis” zijn. Aan dweilen en onkruid zoals voorn en brasem hebben de vissers weinig behoefte. De hengelaar wil vooral snoek, snoekbaars, forel en karper. Hij wordt op zijn wenken bediend, met in totaal miljoenen exemplaren per jaar. In Nederland zijn echter 56 vissoorten inheems. Een groot deel hiervan is niet te kweken. Een ander deel is wel te kweken, maar is niet bij de hengelaars in trek. Resultaat van deze factoren is de meest grootschalige faunavervalsing aller tijden.

Faunavervalsing

De massaal uitgezette karper bijvoorbeeld is een verwoede bodemwroeter. Hij vreet aan de waterplanten en woelt de bodem om waardoor het water troebel wordt. Zodoende concurreert de karper de brasem weg en brasem is nu juist een Nederlandse vis bij uitstek. Het traject dat onze Grote Rivieren op Nederlands grondgebied doorlopen heet niet voor niets de brasemzone. Onze meest kenmerkende soort wordt weggeconcentreerd door een soort die helemaal niet in Nederland thuishoort. De karper is een Aziatische vis. Omstreeks de 13e eeuw is hij via het Middellandse-Zeegebied binnengehaald opdat monniken op vrijdag voldoende vis konden eten. Ook de snoekbaars is geen Nederlandse vis. Hij is omstreeks 1890 vanuit Oost-Europa in de Rijn uitgezet en is via Lobith ons water binnen gezwommen. Inmiddels is hij moeilijk meer uit Nederland weg te denken. Maar dat is nog geen reden om elk jaar enkele honderdduizenden kilo's snoekbaars in

het water te gooien.

De forel is de sportvis bij uitstek, de droom van elke visser. Helaas voor onze vissers is het een bewoner van woeste beken. Die hebben wij niet. Al zet je nog zoveel forellen uit in het

Amsterdam-Rijnkanaal, het wordt niets. Gelukkig hebben ze in Amerika een eeuw geleden met behulp van veel kruisen een tam-waterforel in elkaar geknutseld: de regenboogforel. Deze sukkel neemt met ons Nederlands stilstaand water genoegen.

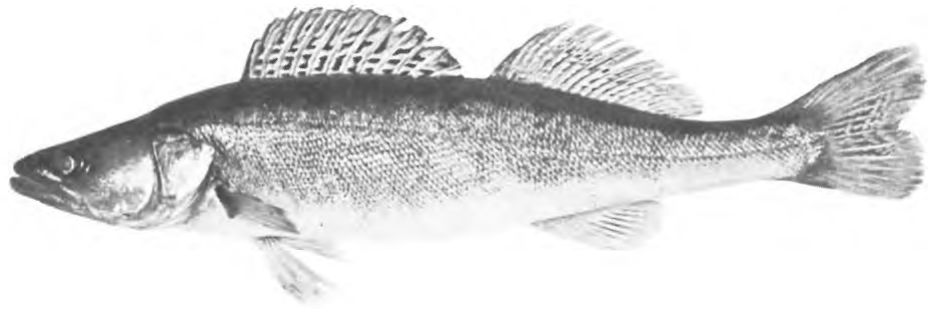
Vanzelfsprekend heeft onze overheid een zootje uit Amerika over laten komen. Inmiddels is de regenboogforel in bijna elk levensmoe water uitgezet. Zodra er weer een zeearm is afgekapt volgen enige honderdduizenden regenboogforellen.

Klapstuk van de OVB had de meerval moeten worden. De meerval is de meest spectaculaire vis van Nederland. Hij kan bij ons ongeveer 2 meter lang worden: zo groot als een mens, maar dan nog vetter. In het buitenland zijn zelfs records van vier a zes meter bekend. Het gekke is dat de Europese meerval alleen in Scandinavië en Oost-Europa leeft. Hierbuiten is geen meerval te bekennen, met één uitzondering: het gebied van het voormalige Haarlemmermeer. Daar komt hij volgens enigszins overdreven verhalen alleen 's nachts boven om schapen van de oevers af te plukken. Hengelaars zijn natuurlijk tuk op zo'n groot en romantisch beest. Dat moeten ze een keer hebben doodgemaakt, dan zijn ze pas echt gelukkig.

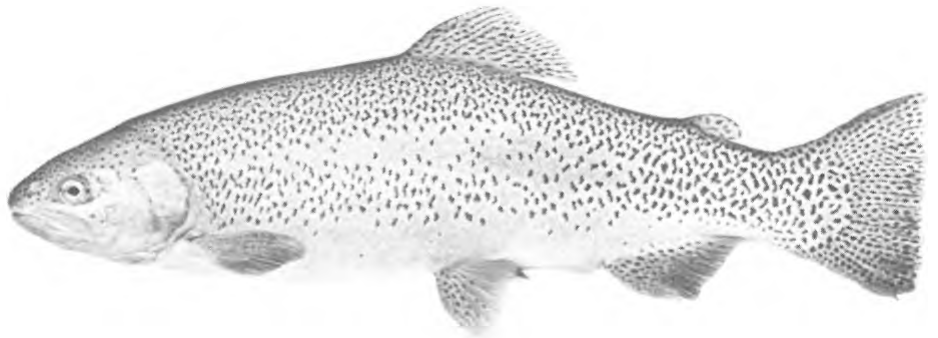
De OVB is omstreeks 1970 begonnen met het kweken van meervallen. Ze kregen pech. In 1975 zette CRM de meerval op de lijst van beschermde diersoorten. Dat betekent dat je hem niet mag vangen, verstoren, enz. Toch is de OVB nog enkele jaren doorgegaan met kweken. Er werd een halszaak van gemaakt. Op het eind heeft CRM gewonnen. De meervallen die al waren gekweekt werden verkocht als maaltje vis. Voor de OVB was de nederlaag een reden te meer om zich te storten op de Chinese graskarper. Deze exoot moet op den duur de onkruidbestrijding met chemische en mechanische middelen in veel sloten overbodig maken. De graskarper is een van de weinige vissen die hogere planten eet. Helaas vindt hij het ene (zachte) plantje lekkerder dan het andere (harde). Zo wordt een aantal soorten benadeeld en aantal soorten bevoordeeld. Dat is niet in overeenstemming met een verantwoord florabeheer.

Rust

Waarom zit een hengelaar aan de waterkant? Een eeuwenoud jachtinstinct? Daarin geloof ik niet. Dan zou je ook een sjoelbakinstinct moeten hebben en een biljartinstinct. Evenmin

snoekbaars

regenboogforel

schubkarper

brasem

(Uit: *Vissoorten in Nederland*; uitgave Ministerie van Landbouw en Visserij)

zie ik in waarom uitgerekend dit instinct zou moeten zijn overgebleven uit een grijze oertijd. Bovendien, waarom zou het, als het wel bestaat, op dezelfde manier moeten worden uitgeoefend als 2 miljoen jaar geleden?

Slechts in 8% van de gevallen zeggen hengelaars in enquêtes dat de bevrediging van een jachtinstinct de reden is waarom ze aan de waterkant zitten. Wat geven ze dan wel als reden op? Gezelligheid scoort 15% en het buiten-zijn nog iets hoger, maar de meesten (60%) is het te doen om de rust. Een rare zaak. Mensen schijnen buiten geen rust te krijgen zonder zich vast te houden aan een hengeluitrusting van enige honderden guldens. Vreemd. Misschien schuilt de verklaring in het feit dat hengelaars voor 98% mannen zijn. Wat doen vrouwen als ze buiten zijn? Het antwoord luidt: overwegend niets.

Dat noemen ze zonnebaden. Andere mensen wandelen, of ze zijn echt geïnteresseerd in de natuur; men droomt wat, of leest een boekje. Aardige mensen. Maar dat zijn hengelaars ook. Er zijn geen 2 miljoen sadisten in ons land. Hengelaars zijn aardige huisvaders en jongens die een dagje rustig buiten willen zijn. Misschien zou je ze erop kunnen wijzen dat mensen buiten ook iets anders kunnen doen dan hengelen. Wie zou daar als eerste mee moeten beginnen? De overheid wellicht.

Cursus zeehondknuppelen

Het merkwaardige nu is, dat de overheid precies het tegenovergestelde doet. Ze stimuleert het hengelen op alle mogelijke manieren. Een kleine vergelijking maakt dat duidelijk. Stel u voor dat de Canadese televisie dit najaar een serie brengt over de vraag, hoe je het best zeehonden afslacht.

Wat is de beste knuppel? Hoe kan ik mijn slagvaardigheid vergroten? Heel Nederland zou op zijn achterste benen staan. Of stel u voor dat de Italiaanse tv de kijkers er op zou wijzen dat er ook 's nachts op zangvogeltjes geschoten kan worden. Weer zou iedereen hier op zijn achterste benen staan. Wat gebeurt er in feite in Nederland? Wij worden vergast op een Teleac-cursus hengelen. Geen haan die er naar kraait. Het ministerie heeft intussen goedgekeurd dat er ook

Uitzetten van forellen door de OVB. (Foto OVB)

Tafeleend gewurgd door vissnoer. (Foto Jacques van der Neut)

's nachts gehengeld mag worden, en laat doorschemeren dat de gesloten tijd van het hengelen wel eens zou kunnen worden opgeheven. Die gesloten tijd is indertijd tot stand gekomen om de beroepsvisserij enig soelaas te geven. Inmiddels is het overheidsbeleid in Nederland zover dat elk conflict tussen sportvisserij en (beroeps)binnenvisseij in het voordeel van de hengelaars wordt beslecht. Spelen gaan nog vóór brood.

Voorlichting

Ook de voorlichting van de overheid is pro sportvisserij. CRM en Landbouw & Visserij hebben samen met de hengelaarsfederatie de actie „Viswijs” opgezet. Op begeleidende afbeeldingen heeft een vrolijke visser een visje beet dat gillend van de lach de pan in gaat. De actie noemt tien regels voor een aardige hengelaar. Zo moet je de auto op de parkeerplaats zetten, planten moet je ontzien, op het water moet je het rustig houden, en eigendommen dienen ontzien te worden. Over aardig zijn tegen vissen wordt met geen woord gerept; dat is niet van belang. In een begeleidend schrijven laat de overheid nog weten dat vissen voor de jeugd een bezigheid bij uitstek is om kennis te maken met allerlei facetten van de natuur.

Aardig detail is dat deze folder mede is uitgegeven onder auspiciën van het Instituut Voor Natuurbeschermingseducatie.

Goedkope recreatie

Waarom is de overheid zo tuk op het gehengel? Om twee redenen. Ten eerste vanwege de druk van de Nederlandse sportvissers. Deze hebben zich vijf jaar geleden verbonden tot een monsterorganisatie met 500.000 leden: groter dan Natuurmonumenten, groter dan de NVSH, groter dan welke Nederlandse vereniging ook.

Toen de SKF in het geweer kwam tegen het nachtvisen en Natuurmonumenten protesteerde uit angst dat er vogels verstoord zouden worden, antwoordde minister Braks dat het best mogelijk is dat de vogels verstoord worden, maar dat het gaat om het belang van 2 miljoen hengelaars, waarvan er 500.000 georganiseerd zijn. De overheid voert dus het aantal hengelaars aan als excuus om milieuvriendelijke, maar hengelaars vriendelijke dingen te doen. Tegelijkertijd stimuleert ze de hengelaars om het milieu te ontzien. De tweede reden voor de overheid om hengelaars onder de kin te kietelen is kardinaal: hengelen is de goedkoopste vorm van openluchtrecreatie die de overheid zich maar kan wensen. Elke mooie zondag zijn 2 miljoen mensen zoet en je hoeft er niets voor te doen. Die sloten, kanalen en plassen hadden we al. Er hoeft alleen nog wat vis in gegoooid. Al die vis wordt door de hengelaars zelf betaald, via de visakte. Het geld van die visakten gaat naar de OVB, die er vis voor uitzet waarna de hengelaars die vis er uithalen en nieuwe bestellen bij de OVB. Twee miljoen Nederlanders zoet voor slechts zeven miljoen gulden subsidie. Dat is f 3,50 de man! Voor die prijs bouw je geen sporthal of voetbalstadion. De overheid stuurt zijn onderdanen met een hengeltje het riet in. Hoeveel dierenleed dat de vissen kost heeft niemand in de gaten, want vrijwel alles speelt zich onder water af. De visser is niet gisser. En als de SKF er niets aan doet wordt hij dat ook niet.

Ganzen beschermen in Nederland

G. Huyskens

De in Nederland overwinterende ganzen behoren tot wat we in geografische termen de Noordzeepopulatie noemen. Numeriek zouden we even goed over de Nederlandse populatie kunnen spreken. In kleine mate spreidt ze zich uit over het Vlaamse gedeelte van België en in ietwat grotere mate over het Nederrijn gebied van de deelstaat Nordrhein-Westfalen van de Duitse Bondsrepubliek. Als we nu nog weten dat de meeste van de in die landen fouragerende ganzen hun slaappleaatsen hebben op Nederlands grondgebied en een gedeelte van de wintertijd in Nederland doorbrengen, zouden we op een klein percentage na, kunnen zeggen dat de hele Noordzeepopulatie zich op Nederlands grondgebied concentreert.

Ganzenbolwerken

We hebben in Europa duidelijk 3 ganzenbolwerken.

1. De Noord-Europese laagvlakte aan de Oostzee. We noemen het kortweg de Baltik regio. Zweden, DDR en Polen nemen zo goed als alles voor zich.
2. De Midden-Europese laagvlakte of Pannonische regio met als centrale punt Hongarije en uitlopers naar Burgenland (Oostenrijk), Bohemen (Tsjechoslowakije) en Banat (Joegoslavië).
3. De vlakte aan de Noordzee of Noordzee regio met centraal Nederland en uitlopers naar Vlaanderen (België) en Nederrijn (BRD).

Een aanzienlijk kleiner, maar toch belangrijk bolwerk, bevindt zich in de laagvlakte aan de westkust van de Zwarte Zee (Roemenië en Bulgarije). U merkt al dadelijk dat ganzen hoofdzakelijk laagvlakten opzoeken. We kunnen de aanwezigheid van ganzen in Europa, buiten broed- en ruiseizoen, in drie periodes indelen:

1. Najaar: van 15 september tot 15 december.
 2. Midwinter: van 15 december tot 1 maart.
 3. Voorjaar: van 1 maart tot eind mei.
- De aanwezigheid van ganzen in de 3 regio's is veranderlijk in de 3 geciteerde perioden. Om een idee te krijgen van de belangrijkheid van de 3 regio's geef ik in een tabel de gemiddelde maximale aantallen van soorten en ondersoorten in de betrokken gebieden. Wat betreft Nederland, en daar gaat het nu om, vertoeven in midwintertijd minimaal 300.000 ganzen op Nederlands grondgebied. Realiseer goed wat dat betekent: 300.000 ganzen verblijven gedurende twee en een halve maand in Nederland, één der kleinste en dichtstbevolkte landen van Europa. Nog nauwkeuriger uitgedrukt: dit is 30% van de ongeveer 1.000.000 (een minimum) in Europa overwinterende ganzen. Als we dan nog

*Brandganzen op de gorzen bij Den Bommel.
(Foto Fred Hess)*

rekening houden met de diversiteit aan soorten en ondersoorten vormt dit in Europa (en zelfs in de wereld) een uniek natuurgebeuren.

Meteen is duidelijk welke enorme verantwoordelijkheid rust op de Nederlandse wetgever op gebied van natuur- en vogelbescherming in het algemeen en van ganzenbescherming in het bijzonder.

De nederlandse ganzen

Vaste overwinteraars:

1. Anser albifrons albifrons-gewone kolgans: 200.000. Aantal blijft vrij konstant.
2. Anser fabalis rossicus-toendrarietgans: 55.000. Aantal is afhankelijk van strenge of minder strenge winter in de Baltik en schommelt van 40.000 tot 100.000.
3. Anser fabalis fabalis-taigarietgans: 10.000. Zelfde opmerking als bij vorige.
4. Anser brachyrhynchus-kleine rietgans: 10.000. Aantal veranderlijk.
5. Anser anser anser-westelijke grauwe gans: midwinter 15.000. Op trek tot 40.000. Ook broedvogel in Nederland.
6. Branta leucopsis-brandgans: 55.000. Na bescherming door jachtverbod nu konstant.
7. Branta bernicla bernicla-rotgans: midwinter 13.000. Op trek tot 60.000. Zelfde opmerking als bij 6.

Dwaalgasten:

1. Anser anser rubirostris-oostelijke grauwe gans.
2. Anser erythropus-dwerggans.
3. Anser caerulescens-sneeuwgans. Afkomstig uit Canada.
4. Branta canadensis-canadagans. Niet afkomstig uit Canada.
5. Branta ruficollis-roodhalgans.
6. Branta bernicla hrota-witbuikrotgans.

Ganzen en jacht

In het ganzenprobleem spelen drie partijen:

1. Bescherming: een afgeschoten hoop ganzen is een zielig gezicht maar ethische motieven zetten weinig zoden aan de dijk.
 2. Landbouw: in Europa spelen ganzen een rol in het landbouw-ecosysteem en het is van belang zoveel mogelijk te weten over de schade-nutbalans van ganzen.
 3. Jacht: een menselijk oerinstinct en nog altijd bedreven door . . . mensen.
- In feite is het een strijd van twee tegen één.

In Vlaanderen en Nordrhein-Westfalen genieten de ganzen volledige bescherming. Dat zulks in Nederland nog niet het geval is, is haast onbegrijpelijk. Ik vraag me zelfs af, of Nederland zich wel voldoende bewust is van dit unieke natuurverschijnsel. Nederland heeft storm gelopen om het unieke natuurgebied de Oosterschelde te behouden. Had zelfs twee miljard gulden

Soort of ondersoort	Noordzee 15 dec.-1 mrt.	Baltik 1-5 nov.	Pannonië 1-15 nov.
Anser albifrons albifrons, kolgans	200.000	200.000	200.000
Anser fabalis rossicus, toendrarietgans	55.000	300.000	200.000
Anser fabalis fabalis, taigarietgans	10.000	100.000	
Branta leucopsis, brandgans	55.000	1.000	
Branta bernicla bernicla, rotgans	13.000		
Anser anser anser, grauwe gans	15.000	500	4.000
Anser erythropus, dwerggans			1.000
Branta ruficollis, roodhalsgans			50
Anser brachyrhynchus, kleine rietgans	12.000	12.000	
totaal aantal ganzen per gebied	350.000	600.000	400.000

Het voorkomen van ganzen in drie belangrijke ganzenbolwerken per (onder-)soort uitgesplitst.

over voor een stormstuw. Nederland is toch een natuurbewust land. Ze schijnen zich de ganzenrijkdom niet te realiseren. Ik begeleidde mensen uit midden en zuid Europa op ganzentochten in Nederland. Ze weten niet wat ze zien bij groepen van 10.000 kolganszen, 5.000 toendrarietganszen, 10.000 brandganszen, 2.000 rotganszen. Jagers beweren wel eens dat de ganzen in Nederland vermeerderen en dat er te veel ganzen zijn. Ik wil toegeven dat ze in Nederland vermeerderd zijn, maar niet zoveel als wordt gedacht. Absoluut waar is dat de ganzen in Europa niet toenemen en daar gaat het om. Ik zou een hoop literatuur kunnen voorschrijven waaruit het tegengestelde blijkt. Daarbij is de wereldganspopulatie klein. Neem nu westelijke taigarietganszen waar er nog 100.000 van zijn in de wereld. Die zouden toch onvoorwaardelijk in gans Europa onder bescherming moeten staan. Neem zelfs 500.000 toendrarietganszen of 600.000 gewone kolganszen. Dat is een klein aantal voor een soort of ondersoort. Dergelijke kleine aantallen moeten in een tijd van natuurbewustzijn meer dan tot nadenken stemmen. Nu zie ik de volledige afschaffing van de ganzenjacht in Europa nog niet voor morgen. In sommige oosteuropese landen bestaat een soort van ganzenjachtindustrie. Spijtig dat ik het moet vaststellen. Nederland schijnt naar een gelijkaardige toestand af te glijden. Groepen jagers, waarbij vreemdelingen, staan in de ochtend ganzen af te wachten op slaap- en voedselplaatsen. Erger nog is de mentale omkeer. Niet zolang terug zouden ze zich nog verontschuldigd hebben bij het afschieten van een gans. Nu worden ze in zekere mate agressief bij het zien van een bonafide waarnemer.

Tegenover het hardnekkig in stand houden van de jacht op ganzen in Europa stel ik het volgende.

1. In het hoge Noorden verzamelen zich ganzen op bepaalde plaatsen om te ruien en zijn dan onbekwaam tot vliegen. Inwoners uit die barre streken maakten hiervan gebruik door

de ganzen te vangen. Het is duidelijk dat die lieden hierin een aanvulling zochten voor hun voeding. Alhoewel die mensen een zekere verantwoording hadden voor hun daden, werd dit gelukkig totaal verboden.

In de Europese winterkwartieren waar jagers louter om het genoeg van te doden ganzen neerschieten, komt dat verbod niet.

2. Waarom is de vangst van vogels, waarvan sommige duizenden malen talrijker zijn dan ganzen, moeiteloos afgeschafte, terwijl jacht op ganzen blijft toegelaten?

Wat jagers graag uitspelen is: ganzen zijn schadelijk!

Gezamen en landbouw

Op de overwinteringsplaatsen in Europa spelen ganzen een rol in het landbouw-ecosysteem. Van belang is het schade-nutfeffekt.

Wie achter ganzen aanloopt komt veel in aanraking met boeren, en inderdaad, velen klagen over ganzen. Best is toch even te informeren of de boer ook jager

is. Het is me opgevallen dat er een verband bestaat.

Het gamma van landbouwersklachten gaat van enorme schade tot betere opbrengst maar schade haalt de bovenhand. Een boer zei me eens dat het altijd voordeliger en veiliger is over schade te roepen: mogelijk opstrijken van vergoedingen, minder inkomsten aangeven en soms nog betere oogst binnenhalen. Zonder het probleem zo extreem te stellen werpt het wel een blik op de kompleksiteit ervan. Heel wat wetenschappelijk werk is verricht over het schade-nutfeffekt. De kurve bij die onderzoeken loopt van schade tot nut met vooral noch schade noch nut. Dit dan in tegenstelling tot het „meer schade” bij de boeren. Het betreft vooral schade aan graslanden en wintergranen:

Graslanden

Voor graslanden zou er van schade geen sprake zijn. Daarover zijn wel alle onderzoekers het eens. Er zou alleen sprake zijn van schade bij overvloedige begrazing door zeer grote groepen gedurende een zeer lange tijd. Wat zelden voorkomt.

Wintergranen

Ook hier is eensgezindheid dat aan de plant zelf geen schade wordt berokkend. Het zou gaan om de verandering in de structuur van de grond waarop groepen ganzen getrappeld hebben. Om het niet te lang te rekken, geef ik de slotkonklusie van het, naar mijn weten, meest recente onderzoek van Rutschke en Schiele in de DDR: „Summarising the results has shown that the effect of goose grazing on young cereals may vary widely. In every case a special

*Kol-, riet- en grauwe ganzen bij Willemstad.
(Foto Fred Hess)*

Alweer een vette voor de pan. (Foto Fred Hess)

assessment is necessary. On the winter cereals (wheat, rye, oats) investigated by us a wide range of effects has been found, extending from well defined damage (very young plants, wet soil) to equally well defined increase of crop produce (dry frozen soil, well developed seedlings).” Dat was een grondig onderzoek en we zullen het daar mee eens zijn. Het volle gelijk zal niemand aan zijn kant krijgen.

De impact van ganzen op de landbouw is verschillend in de verschillende Europese regio's. Laat ons dan eens specifiek het schadeprobleem profileren op Nederland. Het gaat om 300.000 ganzen die tussen twee en drie maanden hier vertoeven. Hoe gedragen zich de verschillende soorten tegenover het landbouw-ecosysteem?

1. Kolgans. Fourageert uitsluitend op grasland. Kleine groepjes op granen zijn te verwaarlozen. Dat maakt al 200.000 die geen problemen scheppen.
2. Taigarietgans. Nooit op granen.
3. Grauwe gans. In midwinter niet op granen. Het kwam me ter ore dat voorjaarstrekken soms een schadepost zouden zijn. Hierover is me niet voldoende bekend. Kan wel onderzocht worden.
4. Brandgans. Uitsluitend grasland. Is beschermd.
5. Rotgans. Reeds beschermd maar haalde in het voorjaar de krante- en televisiekoppen als zouden ze enorme schade aanrichten aan weilanden op de Waddeneilanden. Er werd vergunning tot afschieten verleend. Ornithologen vertelden me dat geen rekening werd gehouden met gunstige resultaten op Texel. De rotgans is de laatste gans in Europa die voor haar voeding is overgeschakeld naar kultuurlanden.

Zeer recent in het laatste decennium. De rotgans voedde zich buitendijks met klein zee gras (Zosteria nana). Door een ziekte is het klein zee gras verdwenen. Een goed idee vernam ik van franse ornithologen. Daar zou men trachten het klein zee gras te reintroduceren.

6. Kleine rietgans. Uitsluitend grasland.
7. Toendrarietgans. De 40 eerste dagen van hun verblijf van 80 dagen fourageren ze uitsluitend op aardappel- en bietenresten. Op nog niet geplogde akkers is dat totaal onschuldig. Ze zoeken aardappelresten ook op akkers waar wintergraan opschiet en hier zou dus sprake kunnen zijn van schade. Maar ook van nut. Tijdens de tweede helft van hun verblijf, zoeken ze vooral graslanden op.

Als we dat nu objectief bekijken en indien een berekening mogelijk was, zouden we verbaasd zijn, hoe miniem in Nederland de mogelijke schade is in verhouding tot het aantal ganzen. Nogmaals vestig ik de aandacht op het unieke natuurverschijnsel in Europa. Waarop wacht Nederland om de jacht op ganzen te verbieden?

Literatuur

- Ganzenwerkgroep Nederland IWRB
1979. *Resultaten van de zangentelling in Nederland in het winterhalfjaar 1976-1977. Watervogels 4: 73-91.*
- Ganzenwerkgroep Nederland IWRB
1980. *Resultaten van de zangentelling in Nederland in het winterhalfjaar 1977-1978. Watervogels 5: 65-93.*
- Huyskens G. 1977. *De verspreiding van Anser fabalis en Anser fabalis*

- rossicus in Europa buiten het broedseizoen. Watervogels 2: 69-75.*
- Kear J. 1969. *The agricultural importance of wildgoose droppings. Wildfowl Trust 14: 72-77.*
- Kuyken E. 1969. *Grazing of wild geese on grassland at Damme Belgium. Wildfowl 20: 47-54.*
- Markgren G. 1963. *Migrating and wintering geese in Southern Sweden. Ecology and behaviour studies. Acta vertebrata 2: 297-418.*
- Mooij J. 1979. *Ganzenschade en jacht in Nederland en Nordrhein-Westfalen (West-Duitsland). Vogeljaar 27: 21-27.*
- Philippona J. 1972. *Die Blässgans. Neue Brehm Bücherei, Wittenberg-Lutherstadt. A. Ziemsen Verlag.*
- Rutschke E., Schiele G. 1981. *The influence of Geese (Gen. Anser) migrating and wintering in the GDR on agricultural and limnological ecosystems. Verhandlungen der Ornithologische Gesellschaft in Bayern. Band 23: 177-190.*
- Sterbetz J. 1967. *Oecological problems of Whit-fronted Geese passing the winter in Hungary. Aquila 74: 43-49.*

Hubertusmissen in het Bisdom Breda

In het bisdom Breda werden deze herfst nog slechts 2 hubertusmissen gehouden. Een in Ulvenhout (Galder), de ander in Wouwse Plantage. Een hubertusmis is een mis ter ere van de heilige Hubertus, schutspatroon van de jagers. Zij vragen zijn voorspraak voor een goede jacht, waarbij gedood jachtwild (fazant, konijn) wordt geofferd. Dit laatste, het offeren van dode dieren, heeft bisschop Ernst van Breda verboden. Ondanks dit verbod werden in Galder (parochie Ulvenhout) toch heimelijk dieren geofferd. De parochieraad van Ulvenhout heeft daarom de pastoor verboden nog langer hubertusmissen te houden. Bisschop Ernst steunt dit verbod. In feite is het bisdom Breda weinig gelukkig met het verschijnsel hubertusmissen en wil ze er graag van af.

Amfibieën en reptielen in het faunabeheer

Bas van Leeuwen

In het faunabeheer wordt relatief weinig aandacht geschonken aan de amfibieën en reptielen. Bij het denken over faunabeheer domineren vogels en zoogdieren die de amfibieën en reptielen in soorten-aantal overtreffen. Het relatief lage aantal soorten (22) is echter geen reden om deze interessante groep in het beheer te verwaarlozen. Ook deze soorten hebben bestaansrecht in Nederland op ethische gronden en op grond van hun functies in het ecosysteem. Daarnaast is hun aanwezigheid uit het oogpunt van milieueducatie te stimuleren. Veel soorten zijn, net als vogels, met enige moeite goed waar te nemen en te bestuderen. De wetgever heeft dit onderkend, gezien de uitzondering die de Natuurbeschermingswet maakt voor het in bezit hebben van eieren en larven van de 'groene kikker' (recentelijk onderscheiden in kleine en grote groene kikker), heikikker en bruine kikker. Voor alle andere soorten geldt dat alle verschijningsvormen niet verstoord, gevangen of gedood mogen worden. Ook het bezit en het verhandelen (delen) van dode of levende individuen is niet toegestaan. Deze absolute bescherming van individuen van deze soorten, in 1973 geëffectueerd via de Natuurbeschermingswet, was nodig gezien de sterke achteruitgang. Hierover later meer. In dit artikel zal getracht worden een beeld te schetsen van de recente achteruitgang en de factoren die dat veroorzaken, de aandacht voor deze soorten in het beheer en bij het onderzoek en de mogelijkheden om het beheer van deze soorten te optimaliseren.

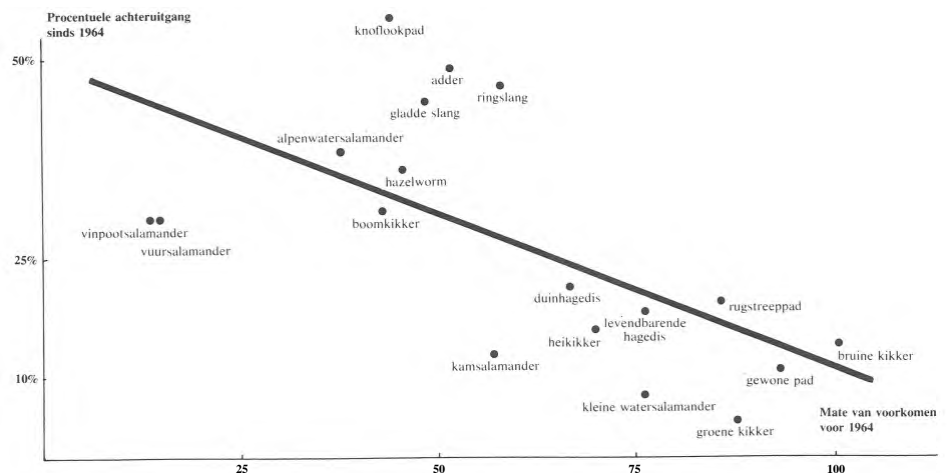
De achteruitgang van de soorten

Volledige gegevens over het vóórkomen van amfibieën en reptielen in het verleden en het heden ontbreken zoals bij zovele andere soorten, waardoor een exact beeld van de achteruitgang niet gevormd kan worden. Op grond van het oordeel van deskundigen (samengevat in Stumpel, 1981) wordt aangenomen dat op dit moment vier soorten direct met uitsterven in Nederland bedreigd worden. Dit zijn: muurhagedis, vroedmeesterpad, geelbuikpad en boomkikker. Naar verwachting kunnen daar bij voortzetting van de huidige ontwikkelingen binnen niet al te lange tijd aan worden toegevoegd: zandhagedis, adder, ringslang, gladde slang en kamsalamander. Dat betekent dat 9 van de 22 soorten (40% van het totale soortenbestand) op kortere of wat langere termijn met uitsterven in Nederland bedreigd worden.

Verspreidingsgegevens

Bestaande verspreidingsgegevens van voor 1964 (Bund, 1964) en na 1964 (Bergmans et al, 1981) verlokken tot een kwantitatieve weergave van de achteruitgang van de amfibieën en reptielen in de laatste twee decennia. De verspreidingsgegevens op uurhokbasis (vakken van 5 x 5 km) zijn merendeels verzameld door vrijwilligers en geven geen systematisch beeld van Nederland. De beschikbare verspreidingsgegevens zijn vertekend door de beperkte verspreiding van de waarnemers en de speciale aandacht van waarnemers voor interessante gebieden en soorten. Onder de aanname dat de aanwezige vertekening van de verspreidingsgegevens van voor 1964 en

na 1964 hetzelfde is, kan het volgende kwantitatieve beeld geschetst worden. Dat beeld is gebaseerd op de aan- of afwezigheid van een soort in een aaneengesloten gebied van 1000 km² (40 uurhokken) om de invloed van toevalsfactoren bij de waarnemingen per uurhok zoveel mogelijk uit te schakelen. Dit leidt tot een optimistische weergave van de werkelijkheid. Er is gekeken naar de aan- of afwezigheid van een soort in het gebied waardoor achteruitgang binnen dat gebied niet wordt meegewogen. Ook de achteruitgang in de laatste achttien jaar wordt niet meegewogen. De aanwezigheid in bijvoorbeeld 1965 geldt als „recente verspreiding”. In figuur 1 wordt de procentuele achteruitgang weergegeven

Figuur 1: De achteruitgang van amfibieën en reptielen sinds 1964.

Op de x-as het voorkomen voor 1964 (het aantal uurhokken van de meest voorkomende soort is op 100 gesteld), op de y-as de vermindering van het aantal uurhokken (in procenten) sinds 1964. Geelbuikpad, vroedmeesterpad en muurhagedis zijn gezien de beperkte verspreiding niet weergegeven. Door de gevolgde berekeningswijze (zie tekst) geeft deze figuur een vertekend beeld: de werkelijke achteruitgang zal groter zijn.

gerelateerd aan de (relatieve) algemeenheid voor 1964. De toen reeds minder algemene soorten zijn het sterkst achteruit gegaan. Dit voegt hazelworm, knoflookpad, alpenwater salamander, vinpoolsalamander en vuursalamander toe aan de bedreigde soorten. Gemiddeld worden sinds 1964 per aaneengesloten 1000 km² twee soorten minder gevonden (een statistisch significante daling van elf naar negen soorten), voor een aaneengesloten oppervlakte van 2000 km² is een (statistisch significante) daling van veertien naar elf soorten waar te nemen. Over grote oppervlakten vindt soortverlies plaats. Voor 40 tot 60% van de aanwezige soorten in zo'n sterke mate, dat bij gelijkblijvende ontwikkelingen uitsterven in Nederland een reële mogelijkheid lijkt.

Verantwoordelijke factoren

Voor de achteruitgang zijn blijkbaar grootschalige factoren verantwoordelijk die, gezien de verscheidenheid van habitateisen van de bedreigde soorten ingrijpen op vele habitattypen. De achteruitgang is toe te schrijven aan een groot aantal verschillende factoren die samenhangen met het veranderend gebruik dat de mens van zijn omgeving maakt. Daardoor gaan essentiële deelbiotopen verloren. Voortplantingswateren verdwijnen door ontwatering, vuilstort of worden ongeschikt door vervuiling, onjuist beheren en dergelijke. Ook wordt de verplaatsing tussen deelbiotopen onmogelijk gemaakt door menselijke infrastructuur (voorjaarstrek van amfibieën over autowegen) en „oecologische woestijnen” (akkerland). De geschikte biotopen raken onderling geïsoleerd waarbij op de lange termijn consequenties voor de genetische opbouw van populaties kunnen ontstaan, door het ontbreken van uitwisseling van

amfibieën en reptielen uitgevoerd. Deze gegevens zijn maar een beperkte graadmeter voor de belangstelling bij beheerders omdat inventarisaties vaak ook grootschalig, buiten „lokale” beheerders om, uitgevoerd worden (door Provinciale Planologische Diensten, SOVON). Toch lijken deze getallen wel de belangstelling te schetsen, gezien de motivatie van genomen beheersmaatregelen (in de tabel aangegeven voor beheersmaatregelen gericht op sturing van recreatie), die dezelfde verdeling over de verschillende groepen laat zien. Amfibieën en reptielen spelen dus wel een rol bij het directe beheer van terreinen, zij het een bescheiden rol.

Voor het onderbouwen van beheersmaatregelen is vaak onderzoek nodig, probleemstellend of probleemoplossend. In het onderzoek spelen amfibieën en reptielen een relatief bescheiden rol (tabel 2): 1 tot 3% van het totaal aantal onderzoeksprojecten is (ten dele) gewijd aan amfibieën en reptielen. Het lopend oecologisch onderzoek (bij RIN, LH-Wageningen, Universiteit van Amsterdam, Katholieke Universiteit Nijmegen) is (nog) vooral gericht op inventarisatie en beschrijving van biotoop en populatiegedrag.

Voor het kwantitatief voorspellen van effecten van menselijk ingrepen op populaties van amfibieën en reptielen kan (wat ook geldt voor andere fauna-elementen) nog nauwelijks op ingreep-gericht onderzoek worden teruggevallen.

De aandacht in beheer en onderzoek voor amfibieën en reptielen is gering in vergelijking met de aandacht die aan vegetatie, vogels en (grotere) zoogdieren gegeven wordt. De vraag is of deze belangstelling te gering is zodat,

individuen. De isolatie maakt verder herkolonisatie van geschikte biotopen na het verdwijnen van een populatie door een natuurlijke oorzaak of een kortdurende menselijke verstoring onmogelijk. De factoren die de achteruitgang van amfibieën en reptielen veroorzaken, verschillen niet wezenlijk van die bij andere organismen. De tijd dat slangen en alles wat erop leek, systematisch werden gedood, is (waarschijnlijk) voorbij.

De belangstelling voor amfibieën en reptielen

Amfibieën en reptielen zijn voor de globale natuurvorser onopvallende soorten die hoogstens in het voorjaar via het kwaken de aandacht trekken. Het incidentele kwaken haalt het blijkbaar niet bij vogelzang en zwijnengeknor. Vogels en zoogdieren hebben dan ook, in tegenstelling tot amfibieën en reptielen, een specifieke beschermingsvereniging. Ook uit andere signalen blijkt geringe belangstelling voor amfibieën en reptielen. Natuurfilms, natuurboeken, lezingen over beheer en behoud van fauna-elementen hebben deze groep zelden tot (deel)onderwerp. De mindere globale belangstelling verlaagt de kans, dat bij geplande ingrepen aan de bel getrokken wordt, hetzij om het te verwachten negatieve effect te verminderen, hetzij om maximaal profijt te halen uit de ingreep via natuurbouw.

De mindere belangstelling voor deze groep is relatief. Er gebeurt wel het een en ander. Onderzoek door vrijwilligers aan voortplantingsplaatsen van amfibieën, bescherming daarvan, paddenoversteekacties bijvoorbeeld. Paddenoversteekacties zijn de laatste jaren sterk in aantal gestegen. Ze worden vaak opgezet door groepen die niet specifiek op amfibieën gericht zijn. De gewekte belangstelling wordt vaak

Ringslang. (Foto Wim Denneman)

door lokale publiciteit over meer mensen verspreid, waardoor ook bij andere menselijke activiteiten dan verkeer, de effecten op amfibieën aandacht krijgen.

Belangstelling bij beheerders en onderzoekers

De belangstelling voor amfibieën en reptielen bij mensen die direct bij het beheer van gebieden staan, is ten dele af te meten aan het aantal gebieden (beheerseenheden) waarvoor de laatste jaren inventarisaties zijn uitgevoerd die bij de beheerder bekend zijn (tabel 1). Vogels en vegetaties blijken relatief veel geïnventariseerd te zijn (40% van de gebieden). In slechts een op de tien bos- en natuurgebieden groter dan 50 ha zijn in de laatste jaren inventarisaties van

	vogels	vegetatie	zoogdieren	insecten	amfibieën- reptielen
% terreinen waarop de laatste jaren een inventarisatie is uitgevoerd voor:	41	39	29	12	11
% terreinen waarbij genomen beheersmaatregelen mede gemotiveerd worden met achteruitgang van:	34	36	31	6	9
% terreinen waarbij beheersmaatregelen zijn genomen direct naar aanleiding van achteruitgang van:	8	14	5	1	1

*Tabel 1
Vergelijking van de rol die verschillende groepen organismen in het beheer spelen. Overzicht van 630 terreinen groter dan 50 ha. en gedeeltelijk toegankelijk voor recreatie. De beheersmaatregelen zijn hier beperkt tot maatregelen ter sturing van recreatie (Gegevens naar OD 205, 1982).*

	onderzoeksoverzicht	
	NRLO	SCMO
vegetatie	18	57
vogels	28	24
vissen	20	3
insecten	12	3
arthropoden ed.	10	6
zoogdieren	11	3
amfibieën	1	2
reptielen	0	1

Tabel 2

Percentage onderzoeksprojecten gericht op de genoemde organismen. Gegevens uit onderzoeksoverzichten met verschillende achtergrond (NRLO: Nationale Raad voor Landbouwkundig Onderzoek; SCMO: Studie Centrum Milieu Onderzoek TNO; „oecologisch relevant” onderzoek).

bovenop de huidige achteruitgang van de meer in de belangstelling staande groepen, nog sterkere, „onnodige” achteruitgang plaatsvindt bij amfibieën en reptielen. De indruk bestaat dat dit inderdaad het geval is, zeker voor wat betreft de evaluatie van het effect van geplande ingrepen in natuur en milieu.

Instrumenten voor verbetering van het beheer

Uit het bovenstaande zal duidelijk zijn dat overheid en particuliere organisaties via voorlichting en educatie sterk kunnen bijdragen tot een verbeterd beheer (in brede zin) ten aanzien van deze soorten. De rijksoverheid heeft door de uitvaardiging van de Natuurbeschermingswet in 1973 sterk bijgedragen tot voorlichting en educatie mede door de uitgifte van boekjes en foldermateriaal. De officiële erkenning van de bedreigde status werkt door in vele overlegstudies waarbij gepoogd wordt de effecten van ingrepen te minimaliseren.

De voorgestelde milieu-effectrapportage is een ander wettelijk instrument dat kan bijdragen tot meer aandacht voor amfibieën en reptielen. De afweging van belangen waarvoor via milieu-effectrapportage een deel van de benodigde informatie gestructureerd kan worden aangedragen, vindt nu natuurlijk ook al plaats in allerlei overleg. Voor dergelijk overleg is kennis nodig over waar amfibieën en reptielen voorkomen en welke gevolgen van ingrepen verwacht kunnen worden.

Voor bij ingrepen op lokaal niveau kan gedetailleerde kennis over bijvoorbeeld voortplantingswateren van amfibieën nuttig zijn. Plaatselijke natuurbeschermingsverenigingen zouden een grote rol kunnen spelen bij het inventariseren van voortplantingswateren en het signaleren van potentiële ingrepen (Het Rijksinstituut voor Natuurbeheer te Arnhem is dit jaar gestart met de coördinatie van inventarisaties door vrijwilligers). In het verlengde daarvan

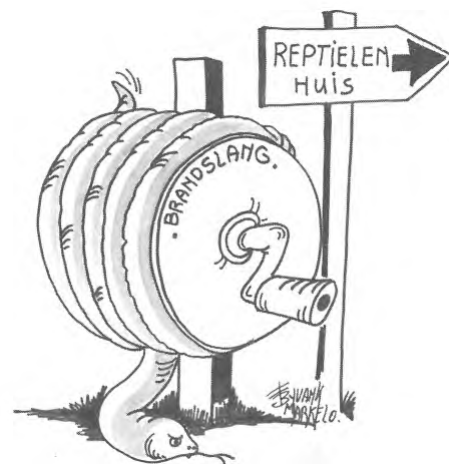
ligt de alertheid op de potenties van menselijke ingrepen in relatie tot natuurbouw. Vaak kan door een iets andere vormgeving van een activiteit een geschikte biotoop (speciaal voortplantingswateren voor amfibieën) gecreëerd worden.

De gewenste vergrote aandacht voor amfibieën en reptielen zal de behoefte aan diepgaand onderzoek nog verder doen toenemen. Een sterke uitbreiding van onderzoekscapaciteit, direct gericht op amfibieën en reptielen zal gezien de economische situatie niet te verwachten zijn. Er gebeurt echter nog veel onderzoek dat gericht is op oecosystemen of op effecten van ingrepen waarbij amfibieën en reptielen niet betrokken worden. Meer aandacht voor deze soorten bij deze typen onderzoek zal voor het beheer bruikbare gegevens kunnen opleveren.

De Natuurbeschermingswet draagt ook op andere wijze dan via voorlichting en educatie bij tot verbetering van het beheer. Naast absolute bescherming aan individuen, die vooral voor soorten met slechts enkele lokale populaties van essentiële betekenis is, geeft de wet ook de mogelijkheid gebieden aan te wijzen als natuurreservaat. Deze aanwijzing, een relatief zware procedure, kan plaatsvinden op grond van de aanwezigheid van belangrijke biotopen van amfibieën en reptielen.

Het veiligstellen van biotopen kan ook plaatsvinden door aankoop van de terreinen, een vaker toegepaste methode.

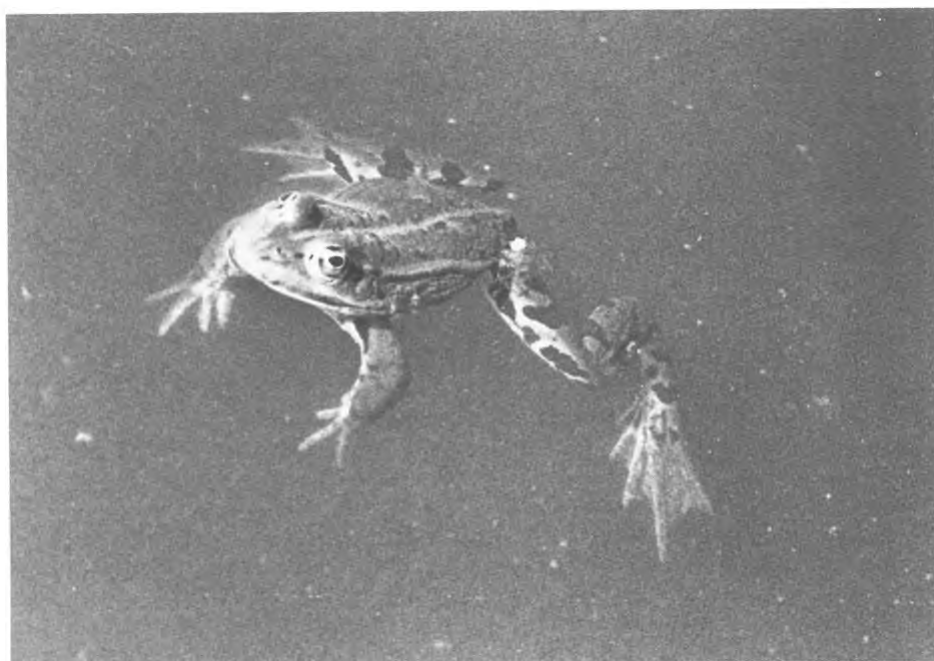
De genoemde instrumenten ter verbetering van het beheer van amfibieën en reptielen verschillen niet van die voor fauna-elementen. Het idee bestaat echter dat ze effectiever kunnen worden toegepast, omdat het huidige als suboptimaal ervaren beheer deels het gevolg is van gebrek aan kennis over en aandacht voor deze groep.

Literatuur

- Bergmans, W. G. H. Parent, Ph. de Fonseca (1981). *Verspreidingskaarten voor Nederland, België en Luxemburg*. In: *De amfibieën en reptielen van Nederland, België en Luxemburg*. M. Sparrebom (ed.), Balkema, Rotterdam pp. 234-260.
- Bund, C. F. van de (1964). *Vierde herpetogeografisch verslag, De verspreiding van amfibieën en reptielen in Nederland*, Uitg. NVHT „Lacerta”. OD 205 (1982). *Het effect van zoneringsmaatregelen op recreatief gedrag*. Voorlopige titel; in voorbereiding.
- Stumpel, A. H. P. (1981). *De situatie van de amfibieën en reptielen in Nederland, België en Luxemburg*. In: *de amfibieën en reptielen van Nederland, België en Luxemburg*. M. Sparreboom (ed.) Balkema, Rotterdam, pp. 188-212.

Groene kikker. (Foto Wim Denneman)

Natuurvriendelijk voorstel jachtdecreet in Vlaanderen

Hans Brouwer en Remco Daalder

Ondanks het verdwijnen van Mare Galle als Vlaams gemeenschapsminister voor natuurbehoud dendert de „groene stoomwals” in de Vlaamse politiek met onverminderde snelheid door. Op 2 juli diende de socialist Gilbert Temmerman een progressief en natuurvriendelijk jachtdecreet in bij de Vlaamse Raad. Het decreet moet de sterk verouderde jachtwet van 1882 gaan vervangen. De Vlaamse jagers reageren furieus. Zij betichten ex-minister Marc Galle van „lepe onbeschaamdheid en politiek onfatsoen” en Gilbert Temmerman zou niet meer dan diens vazal zijn. Moeten we de scheldkanonnades der Vlaamse jagers als een laatste stuip trekking zien? Laten we het hopen! In Belgische socialistische kringen hoopt men het jachtdecreet voor nieuwjaar door de Vlaamse Raad te krijgen. Dat betekent binnen 1 tot 3 jaar (na tal van amendementen overleefd te hebben) een nieuwe jachtwet!

Het decreet

In het kort de inhoud van het decreet. Artikel 2 lid 1 van het decreet zegt ondermeer: „De jacht heeft een tweeledig doel:

1. het beperken van de populatie van het wild dat aanzienlijke schade kan aanrichten aan ecosystemen, gewassen of teelten;

2. het oogsten door de jager van die wildsoorten die in een jachtterrein gedurende gans het jaar beschermd en beheerd worden. Dit oogsten dient te gebeuren zonder het voortbestaan van die wildsoorten in gevaar te brengen.

In de toelichting op dit punt wordt geopperd dat de jacht op plaatsen waar de overheid of

natuurbeschermingsverenigingen voor degelijk natuurbeheer kunnen zorgen geen zin heeft. Voor de jacht op trekvogels bestaat ook geen grond meer, omdat deze dieren niet afhankelijk zijn van de zorg van de jager. Een wetenschappelijk bewijs dat jacht op een diersoort voor de stand geen kwaad kan mag geen reden zijn voor afschot. Het dier is niet slechts jagersbezit, maar vooral gemeenschapsbezit!

De jacht op roofdieren dient te stoppen; zij veroorzaken geen schade en zijn slechts concurrent van de jager.

Geen wild

Bovenstaande overwegingen leiden tot een lijstje van diersoorten die in het voorstel niet meer bij het wild zijn opgenomen:

- damhert en moeflon (nu nog „grof wild”; deze dieren leven in het Vlaamse gewest niet in de vrije natuur en dus is er geen reden om ze als wild te beschouwen);
- korhoen, houtsnip, koperwiek, grote lijster, kramsvogel, kwartel, merel, schots sneeuwhoen (nu nog „klein wild”);
- alle soorten ganzen en eenden (behalve de wilde eend), goudplevier, watersnip, poelsnip, bokje, kievit, kok- en zilvermeeuw (nu nog

„waterwild”);

- bonte kraai, roek, wilde kat, bunzing, hermelijn, wezel, eekhoorn, boom- en steenmarter, das, otter en zeehond (nu nog „overig wild”).

Wild

Al deze mutaties in de jachtwet leiden tot een kleine lijst van tot wild gerekende soorten:

- grof wild: edelhert, ree en wild zwijn;
- klein wild: haas, fazant en patrijs;
- waterwild: wilde eend, meerkoet en waterhoen;
- overig wild: houtduif, zwarte kraai, kauw, vlaamse gaai, ekster, konijn, vos en verwilderde kat.

Verboden

Het decreet voorziet in een aantal verboden, die gedeeltelijk op dierlievende gronden gebaseerd zijn.

Het zal verboden zijn te jagen of vangen:

Liefde voor de natuur. (Foto Robert Heemskerck)

HOUTSNIP

oor CCBV, Durentijdele 14, 2130 Brasschaat

SYMBOOL VAN DE VLAAMSE VOGELBESCHERMING

- met vuurwapens op zon- en feestdagen;
- tussen zonsondergang en zonsopkomst;
- op of nabij wateroppervlakken die voor meer dan de helft met ijs bedekt zijn; (geen jacht bij wakken);
- bij temperaturen lager dan -5°C;
- met vuurwapens op minder dan 150 m van de bebouwde kom;
- op wild dat door anderen met opzet opgejaagd is (geen drijfjachten meer);
- met behulp van dagroofvogels (de valkeniers zullen verdwijnen);
- met behulp van een meute honden;
- op stranden en in de territoriale wateren;
- met vuurwapens zonder vergezeld te zijn door een hond (om te voorkomen dat geschoten wild creperend achtergelaten wordt);
- met klemmen en giftige stoffen;
- met vallen die niet voorzien zijn van een vluchtopening voor de kleinere marterachtigen.

Schade

Volgens de nieuwe voorstellen wordt de jager voor het eerst verantwoordelijk gesteld voor de daden van het wild in zijn jachtveld. Hij wordt aansprakelijk voor de schade door het wild uit zijn jachtgebied! Schade door beschermde dieren dient vergoed te worden uit een overheidsfonds. Heeft de grondeigenaar geen jager op zijn terrein rondlopen, dan is hij aansprakelijk voor eventuele schade veroorzaakt door zijn wild! In het jachtdecreet wordt dus duidelijk onderscheid gemaakt tussen schade veroorzaakt door wild en schade door beschermde dieren. Vroeger mocht een jager een terrein „beheren” met mondelinge toestemming van de grondeigenaar. Als het decreet Temmerman wordt aanvaard gaat ook dit verdwijnen en wordt een schriftelijke jachtoestemming vereist. Bovendien voorziet het decreet in een jachtvrij gebied, dat 10% van het door de overheid beheerde jachtgebied beslaat.

Steeds verbeteringen

Het decreet is gevolg van een jarenlang proces. Enige punten zijn de laatste jaren al vervuld. Een ieder weet nog de verdiensten van Marc Galle op dit gebied, waarvoor hij de Gouden Kraai van onze Stichting mocht ontvangen. Onlangs besloot minister Paul Akkermans zilver- en kokmeeuwen te beschermen, jacht op patrijs en wintertaling in te korten en het doorschieten van ekster- en kraaienesten te verbieden. Alle oude beschermingsmaatregelen bleven gehandhaafd. De jacht op de marterachtigen, hout- en watersnip bleef gesloten.

Boze jagers

De Vlaamse jagers zijn ontploft van kwaadheid. Het blad de „Vlaamse Jager” reageerde furieus, waarbij vooral Marc Galle het moest ontgelden. Volgens de jagers wordt Temmerman door Galle als een stroman gebruikt, nu hij geen bevoegdheid meer bezit op het gebied van natuurbehoud. De jagers noemden het decreet politieke ontucht en schaamteloze stemmentrekkerij door de groene jongens die in het parlement geïnfiltreerd zijn, en meer van dergelijke kwaadsprekerij. Een aan duidelijkheid niets te wensen overlatend citaat: „Hij (Galle) is leep genoeg om een plaats in het Europees parlement voor te bereiden. De snippenkoning van Aalst zou wat graag trekvogel spelen. Met zijn ‚Vlaamse heksenhamer’ is hij goed op weg, zeker wanneer ons Vlaamse klootjesvolk blijft denken, dat hij de groene messias is.”

Uniek

Het unieke van het voorstel van Temmerman is, dat het tracht de jacht in dienst te stellen van het natuurbehoud. Daarmee zal deze nieuwe Vlaamse jachtwet de eerste in Europa zijn, waarbij natuurbelang vooropstaat en

jachtbelang daaraan ondergeschikt is. Met hun kritiek laten de Vlaamse jagers zich goed kennen. Net als in Nederland zijn het lieden, die zoveel mogelijk beesten willen doodschieten. Overigens lijkt het de Stichting Kritisch Faunabeheer een onmogelijke zaak plezierjagers op een verantwoorde manier bij het natuurbeheer in te schakelen. Een vergelijking van het lijstje onder het kopje wild met de dieren opgesomd in de Nederlandse jachtwet, maakt duidelijk dat de natuurbescherming in ons land nog een lange weg te gaan heeft.

Goede oplossing?

De vraag rijst of een almaar verdergaande verbetering en natuurvriendelijker worden van de jachtwet een oplossing voor het

Voor de slobeend ziet het voorstel er goed uit. (Foto Jan van Laar)

De jacht met dagroofvogels gaat in Vlaanderen waarschijnlijk verdwijnen. (Foto Fred Hess)

verschijnsel plezierjacht biedt. De plezierjacht wordt niet uitgebannen. Op korte termijn kunnen deze natuurvriendelijke maatregelen een verbetering betekenen. Het streven moet echter gericht blijven op het bereiken van een definitieve oplossing, zoals voorgesteld in de „alternatieve jachtwet” van de Stichting Kritisch Faunabeheer. De kernpunten uit deze alternatieve jachtwet zijn:

- artikel 1: alle in Europa in het wild voorkomende diersoorten zijn beschermd.
- artikel 2: deze wet kent geen, a recht tot jagen. b genot van de jacht. c jacht voor het plezier
- artikel 3: jacht wordt slechts toegestaan indien, a dit het belang van de fauna dient, b dit schade, bijvoorbeeld aan landbouwgewassen, effectief tegengaat. c dit moreel verantwoord is.
- artikel 4: jacht is slechts toegestaan nadat wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat, a jacht effectief is. b geen alternatieve middelen voorhanden zijn. c jagen geen schadelijke neveneffecten heeft.

De volledige alternatieve jachtwet van de SKF is te bestellen door overmaking van f 3,10 op giro 13093 van Propagandafonds SKF te Oosterbeek, onder vermelding van ‚Jachtwet.’

Niet-natuurlijke sterfte bij roofvogels in Nederland

Th. Smit, Th. Bakhuizen, A. J. van Ooijen

Sinds 1975 werden door het Centraal Diergeneeskundig Instituut in het kader van de werkgroep Vogelsterfte duizenden vogels onderzocht. Hieronder bevonden zich ca. 1600 roofvogels. De resultaten van dit onderzoek worden jaarlijks samengevat in het tijdschrift „Vogels”, terwijl in 1981 door de Vogelbescherming het zwartboek Roofvogelsterfte werd uitgebracht. De situatie is na het verschijnen van dit zwartboek niet verbeterd. Juist door een onderzoek waarbij gedifferentieerd wordt tussen natuurlijke en niet-natuurlijke dood, wordt de ernst van de situatie duidelijk.

Natuurlijke of onnatuurlijke dood

Uit tabel 1 moge blijken dat het grootste deel van de ingezonden roofvogels op een onnatuurlijke wijze sterft. De uitval van de torenvalk is sterk afhankelijk van het voedselaanbod en het optreden van darmparasieten. Er treedt een duidelijke selectie en regulatie op in de eerste periode van de zelfstandigheid. Tabel 2 toont het sterfteverloop in enkele muizen-arme jaren, tengevolge van uitputting van jonge torenvalken, in vergelijking tot de sterfte bij de minder afhankelijke sperwer.

Aanvaringen

De niet-natuurlijke dood bij roofvogels in Nederland wordt veroorzaakt door vergiftigingen, aanvaringen en afschot. Tussen 1975 en 1981 bleek de meest voorkomende niet-natuurlijke doodsoorzaak, binnen de groep roofvogels, een dodelijke verwonding te zijn tengevolge van een botsing (gemiddeld 14%). De sperwer onder andere vliegt frontaal tegen voorwerpen en spiegels tijdens de achtervolging

Buizerd wordt soms letterlijk van zijn zitplaats „geblazen”. (Foto Martijn de Jonge)

van zijn prooi. In beboste villawijken worden sperwers regelmatig slachtoffer van hun achtervolgingsdrift. Ook andere roofvogels raken betrokken bij aanrijdingen. De variatie in het aantal slachtoffers in de diverse maanden van het jaar lijkt een direkt gevolg van de populatiedynamiek (zie tabel 3). Jonkers en De Vries (Verkeersslachtoffers onder de fauna, 1977) stelden het grootste aantal botsingen vast in de zomermaanden. Zij vonden tussen september 1973 en januari 1976 bij 14300 doodgereden vogels onder andere 7 buizerds, 1 sperwer en 81 torenvalken. Het is niet geheel duidelijk of de

	aantal	nat. dood	onnat. dood	diversen
buizerd	231	24%	61%	15%
havik	33	31%	54%	15%
kiekendief e.d.	20	35%	50%	15%
sperwer	71	30%	53%	17%
torenvalk	88	65%	30%	5%

Tabel 1: Het aantal ontvangen roofvogels in 1982 en het percentage natuurlijke sterfte daarvan.

		j	f	m	a	m	j	j	a	s	o	n	d	totaal
torenvalk	1978	4	-	-	1	1	4	3	22	-	-	-	-	35
torenvalk	1982	6	4	2	1	-	2	6	10	-	-	4	5	40
sperwer	1982	1	2	3	1	1	-	-	-	-	-	6	2	16

Tabel 2: Sterfte bij torenvalken en sperwers ten gevolge van uitputting in de loop van het jaar, zover de sterfdatum bekend was.

		j	f	m	a	m	j	j	a	s	o	n	d
buizerd		8	13	18	4	7	1	1	2	-	-	3	2
havik		2	-	1	1	-	-	1	-	2	-	1	-
sperwer		1	7	9	3	9	1	1	-	-	-	2	1
torenvalk		4	3	3	1	1	1	1	-	-	-	3	1

Tabel 3: Sterfte t.g.v. aanvaringen in 1982, zover de vinddata bekend waren.

populatietoename van buizerd en sperwer gedurende de laatste jaren verantwoordelijk is voor de gewijzigde verhouding tussen doodgereden buizerds, sperwers en torenvalken, of dat de verdwijnsnelheid van grotere roofvogels langs de wegen zeer hoog is. Het is bekend dat veel van deze verongelukte vogels ter preparatie worden aangeboden.

Vergiftiging

Tabel 4 geeft de percentages aan van niet-natuurlijke doodsoorzaken in 1982. De buizerd scoorde het hoogst. Zeer duidelijk aanwezig in deze groep was de sub-adulte havik. Wespeneieren en kiekendieven vallen ook ten prooi aan vergiftigingen, terwijl de rode wouw de twijfelachtige eer heeft een vergiftigingspercentage van bijna honderd te halen. Het aantal inzendingen van deze laatste drie soorten was laag, hetgeen te verwachten was gezien de

	vergiftiging	afschot	trauma
buizerd	30%	9%	22%
havik	20%	9%	25%
kiekendief e.d.	3/20	4/20	3/20

Tabel 4: Percentages niet-natuurlijke doodsoorzaak in 1982.

	1977	1978	1979	1980	1981	1982*
vergif	19%	6%	12%	13%	17%	19%

Tabel 5: Percentage vergiftigingen van het aantal ingezonden roofvogels in de loop der jaren (*= nog niet geheel verwerkt).

maand	j	f	m	a	m	j	j	a	s	o	n	d	totaal
roeken	–	3	19	32	19	8	2	2	2	2	7	5	101
buizerds	5	18	23	17	4	2	2	1	–	5	7	7	90

Tabel 6: Vergiftiging bij roeken en buizerds tussen 1977 en 1980.

verspreiding en zeldzaamheid van deze dieren.

In 1982 bedroeg het aantal vergiftigingen 19% van het totaal aantal ingezonden roofvogels. De vergelijking van de percentages door de jaren heen vertoont een stijging vanaf 1978 (zie tabel 5). Het behoeft geen betoog dat een groot aantal dieren die ter preparatie worden aangeboden, bewust of onbewust onrechtmatig zijn verkregen (zie zwartboek roofvogel sterfte). De herkomst van de acuut giftige bestanddelen uit de vogelmaag is niet altijd met zekerheid vast te stellen. Een deel van de vergiftigingen werd indirect veroorzaakt door de consumptie van vergiftigde zaadeters. Deze zaadeters werden vrijwel altijd opzettelijk vergiftigd om vraat aan gewassen tegen te gaan. Daarnaast werd vergiftigd aas uitgelegd met de bedoeling om direkt roofvogels, vossen, katten en honden te doden. Speciaal voor (tegen) kraaiachtigen worden gifreien uitgelegd. De invloed van het jaargetijde op het aantal vergiftigde buizerds is niet duidelijk.

In tabel 6 wordt de sterfte bij de buizerd met een standvogel, de roek, vergeleken. De variatie in het aantal vergiftigingen in de tijd bij de buizerd loopt parallel met het aantal aanvaringen van de buizerd in de loop van het jaar (zie tabel 3) en is dus waarschijnlijk afhankelijk van de populatiegrootte en niet van de landbouwactiviteiten zoals bij de roek.

Aanschietsen

Het aanschietsen (c.q. afschietsen) van roofvogels is een „normaal” verschijnsel (gemiddeld 9% in 1982). Buizerds en haviken worden vaak zonder pardon afgeschoten, waarbij speciaal de buizerd, gezien het aantal treffers, soms letterlijk van zijn zitplaats wordt „geblazen”. Het merendeel der aangeschoten vogels wordt echter door een kleiner aantal hagelkorrels getroffen (ziek geschoten).

Naast economische redenen zijn sportstropen en jachtbeheer enkele motieven die een aantal mensen er toe kunnen brengen om beschermde roofvogels dood te schieten. Torenvalken worden zelden met hagel afgeschoten. De meeste gevallen van afschot vinden plaats met de windbuks. Sperwer-mannen worden nauwelijks geschoten (of geraakt). Het veel grotere sperwer-wijfje moet echter wel eens lood incasseren. Het is niet duidelijk of de maat van het wijfje of de levenswijze en de prooikeuze de kans op afschot vergroten. Een afschotpercentage van 9 tot 10% van de ingestuurde buizerds

moet als zeer hoog beschouwd worden. De vindkans van de afgeschoten vogels is veel kleiner dan die van een vergiftigde vogel. Direkt gedode vogels zullen worden weggewerkt.

Niet berusten

De feiten zijn dermate verontrustend dat de Vogelbescherming een speciaal enquêtesysteem heeft ingesteld om terreinen met afgeschoten en vergiftigde dieren te registreren om tot vervolging te kunnen overgaan.

De belangrijkste doodsoorzaken van de ingestuurde roofvogels zijn dus vergiftiging, het verkeer en afschot. Dood door het verkeer is een nauwelijks weg te denken factor. Volledige acceptatie lijkt ons echter iets te gemakkelijk. Bewust autorijden in vogelrijke gebieden is eenvoudiger dan wordt aangenomen!

Vergiftigingen en afschot van beschermde vogels zijn overtredingen van de jachtwet en de Vogelwet '36. De overtredingen worden vaak opgeroepen door diep gewortelde jachttradities, welke soms ook door niet-jagende of stropende landgenoten worden onderschreven. De strijd zal ons inziens pas beslist zijn indien de overtreders inzien dat roofvogels het wild niet uit kunnen roeien zolang de biotoop voldoet aan de wensen van de prooidieren.

De auteurs van dit artikel zijn werkzaam bij het: Centraal Diergeneeskundig Instituut, Afdeling ABP, Edelhertweg 15, 8219 PH Lelystad.

Oproep

De activiteiten van de Stichting Kritisch Faunabeheer breiden zich steeds meer uit. Er worden vaker standpunten voorbereid, er komen meer onderwerpen aan de orde, er moeten veelvuldiger acties worden ondernomen enzovoorts. Een betrekkelijk vaste groep aktievelingen zet zich hiervoor enthousiast in en besteedt een groot deel van hun beschikbare tijd ten behoeve van een beter faunabeheer. Maar de gedurige uitbreiding van onze activiteiten houdt geen gelijke tred met de aanwas van „aktief personeel” en donateurs.

De komende tijd willen wij hier wat extra aandacht aan besteden. Daartoe willen wij een „Kommissie Personeels- en Donateurswerving” in het leven roepen. Deze kommissie zal aan het bestuur concrete voorstellen moeten doen teneinde zoveel mogelijk mankracht en donateursbereidheid te werven.

Hierbij doen wij een beroep op ieder die meent op dit speciale terrein ons te kunnen helpen, zich te melden voor genoemde kommissie. Hij of zij kan zich telefonisch of schriftelijk melden bij het secretariaat: Mevrouw M. A. Boeve-Bant, Postbus 76, 1243 ZH 's-Graveland, telefoon 02945-1319.

De SKF kan u niet missen.

Worden kok- en zilvermeeuw vogelvrij?

Slipper van de natuurbeschermingsraad

Hans Brouwer

(Foto Paul Lodewijkx)

Sinds 1 januari 1979 waren kok- en zilvermeeuw beschermde vogels. Vervolging was alleen nog mogelijk met een Vogelvergunning H. In 1981 verleenden de Commissarissen van de Koningin gezamenlijk zo'n 50 vergunningen ter bestrijding van meeuwen. In een advies aan de Minister van Landbouw en Visserij wil de Natuurbeschermingsraad de klok terugdraaien. Volgens artikel 2 van de Vogelwet kunnen de in die wet genoemde vogelsoorten voor een periode van twee jaar vogelvrij verklaard worden. Gold dat artikel tot nu toe alleen voor de spreeuw, nu wordt geadviseerd kok- en zilvermeeuw daaraan toe te voegen. Een vogelvrijverklaring tussen 1 januari 1983 en 31 december 1984. Het advies werd op 21 december jl. uitgebracht, een persbericht volgde op 23 december. Gelukkig was niet de gehele natuurbescherming met skies naar de Zwitserse alpen getogen. Thuisblijvers reageerden kordaat. Al op 24 december gingen de eerste protestbrieven de deur uit. Die eerste protesterenden waren de Stichting Mondiaal Alternatief, Stichting Het Vogeljaar, Vereniging voor Vogelbescherming 's Gravenhage en Omstreken en vanzelfsprekend de Stichting Kritisch Faunabeheer. Tegenover de pers dreigden SKF en Stichting Het Vogeljaar met een beroep bij de Raad van State als de Minister het advies van de Natuurbeschermingsraad zou volgen.

Motieven

De motivering van de Natuurbeschermingsraad luidt als volgt: „Bij het achterwege laten van een aanwijzing als onbeschermd vogelsoort - zoals in de afgelopen vier jaar het geval was - kan met gebruikmaking van Vogelvergunningen H worden opgetreden tegen schade die door de desbetreffende soort wordt aangericht. In gevallen waar desondanks schade ontstaat, bestaat de mogelijkheid om deze schade te vergoeden via het jachtfonds. Dergelijke uitgekeerde vergoedingen komen echter ten laste van het natuurbeschermingsbudget. De Raad is van mening dat deze uitkeringen niet stroken met een zorgvuldige aanwending van de voor het natuurbehoud beschikbare middelen.” Meeuwen kosten teveel geld, vindt de Raad, en moeten daarom doodgeschoten worden. Dat is nog eens iets anders dan ons moreel en wetenschappelijk verantwoord faunabeheer! Het is onduidelijk met welke redenen de Raad denkt dat

schieten met een jachtacte schade voorkomt waar schieten met een Vogelvergunning H faalt. De Commissie voor de Faunabescherming zegt het anders. Volgens haar „is er geen aanleiding te veronderstellen dat de inschakeling van jachtactehouders tot een efficiëntere bestrijding in geval van schade of dreigende schade zal leiden.” Bovendien vindt de Commissie geen duidelijke bewijzen van toename van klachten. De Commissie voor de Faunabescherming werd door de Natuurbeschermingsraad om advies gevraagd. Dit preadvies zegt (op hierbovengenoemde gronden) dat er onvoldoende argumenten zijn om beide meeuwensoorten onbeschermd te verklaren. Het preadvies legde de Natuurbeschermingsraad naast zich neer.

Jachtfonds

Het jachtfonds wordt door meeuwenschade te zwaar belast, zegt de

Natuurbeschermingsraad. In het financieel verslag van 1976 van het jachtfonds wordt meeuwenschade nog genoemd. In dat jaar werd f 1092,50 uitgekeerd. Datzelfde jaar bedroeg de schade (uitgekeerd) aan bejaagbaar wild ± f 500.000,- en aan beschermde dieren f 357.000,-. In de financiële verslagen van 1977, 1978 en 1979 wordt meeuwenschade niet meer als zodanig genoemd, maar kan nooit hoger zijn geweest dan f 2000,- dit is de post „overig”. Er is geen enkele reden om aan te nemen dat de situatie sinds 1979 gewijzigd is. De laatste drie jaar is het aantal meeuwen in ons land niet zó fors gestegen. Dat er in die tijd meer meeuwen naar de landbouwgebieden zijn getrokken is te betwijfelen. Het lijkt dan aannemelijker dat een aantal boeren een goudmijntje ontdekt hebben in het jachtfonds.

Natuurschade door kokmeeuwen

Volgens de Raad brengen meeuwen niet alleen schade aan de landbouw toe, maar ook aan natuurterreinen. De landbouwschade is schromelijk overdreven, de natuurschade speelt met name in de broedgebieden. De kokmeeuw is een algemene broedvogel van moerasgebieden, venen, opspuiterreinen, kwelders, plassen en duinvalleien. Vooral de vennetjes in het oosten en zuidoosten van ons land zijn kwetsbaar. Deze voedselarme terreinen worden door broedende kokmeeuwen voedselrijker (eutrofiëring) waardoor het hydrobiologisch en botanisch karakter volledig verandert (Teixeira, 1979). De Natuurbeschermingsraad denkt met

jacht buiten het broedseizoen de schade in de broedgebieden te verminderen. Kok- en zilvermeeuwen blijven volgens het advies in de broedtijd beschermd. De kokmeeuw is trekvogel. Het schieten buiten het broedseizoen betekent jagen op vogels uit Scandinavië en Rusland. Vogels die niets te maken hebben met de schade aan natuurterreinen. Daarmee wil ik niet pleiten voor een algemene bestrijding in de kolonies. Je kunt de kokmeeuwen beter in de reeds verpeste, voedselrijke gebieden isoleren dan ze daaruit verjagen. In het laatste geval wordt de kans zeer groot dat de verjaagde kokmeeuwen kolonies gaan vestigen in vennen en venen die tot nog toe onaangetast waren. Er is nog een vriendelijke beheersoplossing mogelijk. In bedreigde vennetjes kan men in het begin van het broedseizoen de waterstand verhogen. De kokmeeuwen kunnen er dan niet tot broeden komen. In een reeds verpest ven kan men de waterstand laag houden. De kokmeeuwen zullen zich dan in dit ene

Vuilnis en meeuwen onafscheidelijk. (Foto Robert Heemskerck)

ven concentreren. Als het om het in toom houden van de kokmeeuwenpopulatie gaat dan verdienen predatoren een betere behandeling. Het is bekend dat vossen waar kunnen huishouden in kokmeeuwenkolonies (Tinbergen, 1976).

Natuurschade door zilvermeeuwen

Zilvermeeuwen zijn voor een belangrijk deel trekvogel. Onze eigen broedvogels zijn echter vooral standvogel. De meeste meeuwen brengen de winter door binnen 100 km van de kolonie. Slechts enkelen komen verder dan 250 km (Teixeira, 1979). Zilvermeeuwen zijn als broedvogel kustgebonden. De grote kolonies bevinden zich in het duin- en wadengebied. Algemeen wordt aangenomen dat de zilvermeeuwen in

Jonge zilvermeeuw is nauwelijks te onderscheiden van een jonge kleine mantelmeeuw. (Foto Robert Heemskerck)

het duingebied verantwoordelijk zijn voor vernielingen aan de vegetatie. Spaans (1980b) heeft echter zo zijn bedenkingen. Hij wijst op het ontstaan van verstuingen op plekken waar zilvermeeuwen niet voorkomen. Verstuingen zouden volgens hem veroorzaakt worden door zomerse droogten.

Bij een geringe dichtheid aan meeuwennesten kan door bemesting, aanvoer van voedsel voor de jongen, betreding en uitrukken van de begroeiing als onderdeel van het baltsgedrag en voor de nestbouw de oorspronkelijke vegetatie plaats maken voor de algemene grote brandnetel. Bij een hoge dichtheid aan meeuwennesten kunnen ook deze ruigteplanten zich niet handhaven en blijft een zandverstuing over. Ook hier ligt de natuurschade in de broedtijd.

Afschot buiten het broedseizoen is zeker geen oplossing.

Wanders (1982) denkt niet aan domweg

(Foto Jan van Laar)

bestrijden. De bestaande kolonies moet je juist zoveel mogelijk beschermen. Nieuwe vestigingen moeten op het moment van optreden bestreden worden. Een Schots onderzoek geeft Wanders gelijk. Een felle campagne op het eiland May in de Schotse Firth of Forth leverde tussen 1972 en 1977 40.000 gedode zilvermeeuwen op uit een broedpopulatie van 17.000 paar. Van die 17.000 paar bleven 4.000 paar over. In die bestrijdingsjaren vestigden 31.000 meeuwen zich elders, bijna evenveel als het gedode aantal meeuwen. Helaas vestigden die meeuwen zich nabij de sternkolonies op andere eilanden. De bestrijding had hier een averechts effect (Spaans, 1980a).

Zilvermeeuw en stern

Men is het erover eens dat dichtbij elkaar broeden van zilvermeeuwen en sterns ten koste gaat van de sterns. Velen zoeken de oorzaak in predatie op jongen en eieren, dit blijkt echter gering. De zilvermeeuw heeft een voedselterritorium waaruit ze soortgenoten weert. Op Griend predeerde slechts één van de honderden meeuwen op de grote sterns (Veen, 1980). Bovendien zijn sterns goed in staat meeuwen te verjagen (Goldbach en Hansen, 1980). Predatie is niet het

probleem. Door nestplaatsconcurrentie moeten de sterns uiteindelijk het veld ruimen. Als zilvermeeuwen zich in sternkolonies gaan vestigen is het dus wel zaak de meeuwen te bestrijden. Dat hoeft niet perse door afschieten; er bestaan ook methoden zoals eieren rapen.

Zilvermeeuw en eidereend

Zilvermeeuwen worden nogal eens beschuldigd van het kwaadaardig weggapen van eieren van bergeend, eidereend en kluut. Een onderzoek aan de eidereend (Mennes en Swennen, 1976) bracht aan het licht dat in de eerste levensweken een abnormaal hoge sterfte op het wad kan optreden (98% in 1975). Die sterfte werd achteraf geweten aan voedseltekort. De jongen kregen allerlei ziekten en werden een makkelijke prooi. De zilvermeeuwen namen vogels die in wezen niet lang te leven hadden. In een normale situatie is de groepsstructuur van de eidereendenfamilies een goede bescherming tegen aanvallen van meeuwen. De eidereend blijkt juist dichtbij zilvermeeuwen te broeden zonder er zichtbaar last van te hebben. Beide vogelsoorten prefereren een zelfde biotoop en de eidereend profiteert duidelijk van de bescherming die de zilvermeeuw tegen predatoren biedt. Een Deens ornitholoog ontdekte, dat in een normale situatie slechts 2% van de eidernesten door meeuwen wordt leeggehaald. Bij verstoring door de mens ligt dit getal tussen 10 en 20% (Goldbach en Hansen, 1980).

We moeten de zilvermeeuw accepteren als predator. De zilvermeeuw heeft als zodanig een functie in de natuur. Overigens gaan juist de door de zilvermeeuw „bedreigde” kluut, bergeend en eidereend in aantal vooruit (Teixeira, 1979).

(Foto Jacques van der Neut)

Geen noemenswaardige schade

Van meeuwenschade is nauwelijks sprake! De landbouwschade bedraagt hooguit f 2000,-. De natuurschade vindt plaats in de broedgebieden. De bestrijding van niet-broedvogels is nutteloos. Bestrijding van de kolonies is af te raden. De maatregel werkt averechts. Nieuwe vestigingen ontstaan. Het is beter de bestaande kolonies met rust te laten en zich te concentreren op

Visafval een geliefd voedsel. (Foto Leo Heemskerk)

die nieuwe vestigingen. Schade door predatie wordt terecht door binnen- en buitenlandse deskundigen als niet reëel gezien (Spaans, 1980a).

Nestplaatsconcurrentie kan optreden tussen de zilvermeeuw en stern. In dat geval moet gekozen worden voor het behoud van de sterns.

Er is dus geen reden om kok- en zilvermeeuw onbeschermd te verklaren.

En nu...

Tijdens dit schrijven (28 januari) was nog geen voor de meeuwen negatief besluit genomen. Hopelijk volgt Minister Braks het advies van de Natuurbeschermingsraad niet. De situatie was echter in de maand januari onduidelijk. Velen dachten dat het advies al een maatregel was geworden. Harry Wonink schreef in het Hengelo's dagblad van 12 januari „Meeuwen nu vogelvrij”. Een jachtcombinat uit Vroomshoop schoot de dag daarna 60 kokmeeuwen dood. Op 14 januari werd gemeld dat bij preparateurs in Apeldoorn heel wat gedode meeuwen lagen. Bij deze grove vormen van voorbarigheid is proces verbaal op zijn plaats (Controleurs Vogelwet!). Intussen weten we natuurlijk allang wat het werkelijke probleem is. Het aantal meeuwen is de laatste tientallen jaren zo gestegen, omdat de vogels dankbaar profiteren van onze wegwerpmaatschappij. Een ander beheer van vuilnisstortplaatsen lost meer op dan alle geweren bij elkaar.

Literatuur

Goldbach, Rob en Kjeld Hansen (1980) *De zilvermeeuw*. Uitgeverij Kosmos Amsterdam /Antwerpen
Mennes, H. C. en C. Swennen (1976) *Enige resultaten van een onderzoek naar sterfte van eidereendkuikens op het wad*. *Vogeljaar* 24(1):31-34

- Spaans, A. L. (1980a) *Verslag „First International Symposium on the Laridae”*. *Vogeljaar* 28(4):192-196
Spaans, A. L. (1980b) *Zilvermeeuwen De Lepelaar* 71:220-223
Teixeira, R. M. (1979) *Atlas van de Nederlandse broedvogels*. SOVON /Natuurmonumenten
Tinbergen, N. (1976) *Hamstergewoonten bij vossen (Vulpes vulpes L.) In: Het dier in zijn wereld 1*. Uitgeverij Het Spectrum Utrecht /Antwerpen
Veen, J. (1980) *Waarom broeden vogels in kolonies?* *Limosa* 53(2):37-48
Wanders, E. A. J. (1982) *Beheer van meeuwenkolonies in de Hollandse duinen*. *Duin* 5(2): 18-21

Klein grut

Offsetdrukker gezocht

De Stichting Kritisch Faunabeheer bezit een kleine offsetpers met toebehoren. Deze pers wordt hoofdzakelijk gebruikt voor het drukken van eigen informatiemateriaal. Wij zoeken iemand die enige kennis van het drukkersvak en ongeveer één dag per week beschikbaar heeft. Het handigst is wanneer de pers bij de betreffende persoon thuis opgesteld kan worden. Interesse? Bel dan Gerrit van Weess (055-660980) voor meer informatie.

Libellentabel voor België

Libellen worden door recreatie en waterverontreiniging sterk bedreigd. Ze reageren reeds op kleine veranderingen in het milieu. Veel soorten zijn inmiddels zeldzaam geworden. In Vlaanderen zijn alle libellensoorten wettelijk beschermd. Om tot een daadwerkelijke bescherming te komen, is meer kennis over biotoopkeuze en verspreiding noodzakelijk. Een vereiste daarbij is een goed determinatiewerk. De Wielewaaljongeren, een Belgische jeugdbond voor natuurstudie, heeft daarom een eenvoudig te gebruiken, rijk geïllustreerd en goedkoop libellendeterminatiegidsje uitgegeven. Het boekje is ook in Nederland bruikbaar.

Libellentabel voor België, uitgave de Wielewaaljongeren Turnhout 1982. Te bestellen door storting van BF 100 op rekening 068-2008784-38 ten name van WJ-Insectengroep, Renier Sniedersstraat 73, 2300 Turnhout, onder vermelding van „libellentabel”.

Jagers aan het werk

Het gedrag van sommige jagers laat veronderstellen dat zij alles in het werk stellen om argumenten te verschaffen voor de afschaffing van de jacht. Wat te denken van een geleerde en jachtliefhebber, waarvan is gebleken dat hij stroopt in een park in de Karpaten? Of van jagers op wilde varkens die in de Pyreneeën twee van de laatste beren afschieten - een dier dat overigens onder strenge bescherming staat? Van de miljoenen vogels in Europa die onder de hagel van jachtgeweren vallen, of omkomen in netten en vallen? Wat te doen met de vrouwelijke bekentenis van jachttopzieners dat zij nog steeds stootvogels vernietigen?

Uit: Nieuwsbrief Natuur 82/11 uitgegeven door de Raad van Europa.

Hallo, ben jij een goede redakteur?

De redactie van Argus bestaat thans uit twee personen. Dit is eigenlijk te weinig. We zoeken daarom een derde redakteur. Wie zoeken wij? Allereerst is belangrijk een goede veldbiologische kennis als basis. Ten tweede is het de bedoeling dat zij of hij na een inwerkperiode zelfstandig redactionele artikelen schrijft en als volledig lid van de redactie meewerkt en -denkt. Heb je veel tijd, zin en interesse in het maken van een tijdschrift neem dan contact op met Reinier Akkermans, telefoon 030-710119.

Symposium Kalkgraslanden

Op vrijdag 29 april 1983 organiseert het Natuurhistorisch Museum in Maastricht samen met het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg een symposium onder de titel „kalkgraslanden beheren voor de toekomst”. In een zestal voordrachten door botanici en entomologen zal aandacht worden besteed aan het behoud van de bijzondere kalkgrasland flora en fauna. De dag wordt besloten met een forumdiskussie over het beheer, herstel en de ontwikkeling van de kalkgraslanden. De kosten voor deelname aan dit symposium bedragen f 25 (inklusief symposium boekje en lunch).

Opgave door storting van f 25 op rekening 452596300 bij de Amro Bank Maastricht ten name van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg. Nadere informatie: Natuurhistorisch Museum, De Bosquetplein 6-7, 6211 KJ Maastricht, telefoon 043-13671.

De baviaan en andere beesten

Over Midas Dekkers' produktiviteit valt niet te klagen. Bij uitgeverij Bert Bakker verscheen niet lang geleden zijn zoveelste boek, „De baviaan en andere beesten”. Verzameld werden een aantal radio-praatjes voor de VARA-microfoon. Een goede kans voor zondagse uitslapers voor wie de vogels iets te vroeg uitvliegen.

Naast de gewone dieren verstaat Midas onder „andere beesten”: de reus, de bakvis, de bejaarde, Canard à l'orange, de vrouw en het proefkonijn. U begrijpt het al, naast heel wat biologische feiten een brok humor, enig cynisme en een kritische kijk op de mens en maatschappij. Als het om kritiek gaat wordt de biologie zeer zeker niet overgeslagen. Toch wel bijzonder als dat alles door een biologenbril gebeurt! Warm aanbevolen voor op het nachtkastje.

HB

Midas Dekkers, De baviaan en andere beesten, Uitgeverij Bert Bakker Amsterdam, prijs f 14,90.

Themanummer zeehonden en jacht

De zoogdierwerkgroep van de Wielewaal in Vlaanderen heeft een speciaal themanummer uitgegeven van haar kwartaaltijdschrift „Eliomys” over „zeehonden en jacht”. In dit themanummer worden biologische gegevens over de bedreigde robbensoorten verstrekt. Daarnaast wordt het pro en het contra van de zeehondenjacht belicht. De discussie wordt besloten met een ooggetuigenverslag van de jacht op zeehonden door oud-Argusredakteur Norman van Swelm. Nadere inlichtingen over het zoogdiertijdschrift Eliomys: Jos de Laender, Driebundelstraat 19, 9200 Wetteren, België.

Diskussiedag ecologie en beleid

Op 15 maart 1983 organiseert de Vakgroep Wetenschapsdynamica van de Universiteit van Amsterdam in samenwerking met de Oecologische Kring een diskussiedag „ecologie en beleid”. Tijd: 9.30-17.00 uur, plaats: Wiskundegebouw, zaal A, Roetiersstraat 15, Amsterdam, 's Morgens sprekers, 's middags discussie en slotforum. Opgave door overmaking van f 25,- (inklusief boek „ecologie en beleid”), voor studenten f 17,50. Bij deelname aan de lunch f 5 extra overmaken op giro 5032156 van Biologie en Samenleving UvA onder vermelding „diskussiedag”. U kunt ook alleen het boek bestellen door storting van f 18. Nadere inlichtingen: Afdeling Biologie en Samenleving, Kruislaan 318, 1098 SM Amsterdam, telefoon 020-5223594.

Kievit. (Foto Jan van Laar)

Kievitseieren rapen

Wanneer het minister Braks inderdaad ernst is om behalve de landbouwbelangen ook de natuurbeschermingsbelangen te behartigen, laat hij dan eerst het kievitseieren rapen verbieden. De Stichting Kritisch Faunabeheer pleit hier al jaren voor op tal van biologische, ethische en politieke gronden. Bovendien is het in strijd met de EG-Richtlijn tot behoud van de vogelstand. Nederland met zijn protest tegen de zeehondenjacht en vogelvangst in andere landen slaat hierbij een grote flater. Wij willen minister Braks laten weten dat honderdduizenden er net zo over denken. Stuur u daarom allen een briefkaart met uw protest naar ons, voorzien van naam en adres. Wij zullen al deze protesten dan op het Ministerie bezorgen. Het adres hiervoor is: Stichting Kritisch Faunabeheer, p/a Prins Bernhardlaan 56, 2274 JB Voorburg.

Namens de SKF Kievitenkommissie
Tom Loorij

Hermelijn. (Foto Robert Heemskerck)

Jacht op bunzing, hermelijn en wezel beperkt

Onlangs heeft minister Braks van landbouw besloten de schoontijd van bunzing, hermelijn en wezel met één maand te verlengen. In de periode van 16 februari tot 15 augustus is de jacht op deze diersoorten gesloten.

De verlenging van de schoontijd is vanuit de natuurbescherming gezien geen daad van grote betekenis. Nog steeds wordt geen recht gedaan aan de ekologischer functie van de marterachtigen als predator. Hun ekologischer positie is vergelijkbaar met die van de roofvogels. Het oude jagersidee, de zogenaamde „veldkennis” bij uitstek, dat roofdieren een bedreiging vormen voor het voortbestaan van andere soorten, indien ze niet kortgehouden worden, is door biologisch onderzoek achterhaald. De wetgever moet zich ons inziens aan deze nieuwe gegevens aanpassen.

Minister Braks heeft de jachtraad advies gevraagd inzake een verdere sluiting van de jacht op bunzing, hermelijn en wezel. Helaas bestaat de jachtraad (15 leden) voor meer dan 2/3 uit jagers. Jagers lezen op „natuurgebied” meestal slechts 'de Nederlandse Jager', zodat de oude ideeën in die kringen stevast overeind blijven. Veel goeds hoeft men van dit advies niet te verwachten. Temeer daar de jachtraad enige jaren geleden al negatief adviseerde over algehele sluiting van de jacht op de kleine roofdieren. Naar de mening van de Stichting Kritisch Faunabeheer moeten alle marterachtigen snel overgebracht worden naar de natuurbeschermingswet, zodat ze eenzelfde soort bescherming krijgen als de Vogelwet de roofvogels biedt. De jachtwet kan een dergelijke bescherming nooit garanderen, die is er immers voor het jagen.

Ganzenjacht in de Alblasserwaard

In januari 1980 telden we 9 en in januari 1981 14 schiethutten. In januari 1982 was dit opgelopen tot 26 hutten. Een reden voor ons om dit gebeuren nauwkeuriger te volgen.

Eén onzer telde het aantal bezette hutten per dag, de anderen legden contacten naar de jagers toe om de intensiteit van het schieten zichtbaar zowel als hoorbaar vast te leggen.

We noteerden het aantal bezette schiethutten, het aantal jagers per dag per hut aanwezig, het aantal geschoten ganzen per hut, het aantal schoten per ochtend per hut, het totaal aantal geschoten ganzen aan het eind van januari 1982 door navraag bij jagers en anderen, en het aantal pleisterende ganzen per dag (door één teller). Dit alles gaf een beeld dat er niet om liegt.

1. In de maand januari 1982 werd in de Alblasserwaard over 25 jachtdagen door meer dan 879 geweren gebruik gemaakt van 26 schiethutjes en werden 1968 ganzen geschoten op een aantal van 16000 verblijvende ganzen.

Het aantal jagers varieerde van maandag tot vrijdag van 16 tot 40 per dag en op zaterdag van 35 tot 68 jagers.

2. Er werden 5 schiethutjes geregistreerd die binnen de afpalingskring van een eendekooi stonden terwijl het in de jachtwet verboden is binnen dat gebied te schieten (bij één hut is proces verbaal opgemaakt).

3. Bij controle van drie schiethutjes werden op twee plaatsen hagelpatronen nummer 4 gevonden. Duitse en Engelse nummering respectievelijk: 3,25 en 3,1 mm. Bij de jachtwet is het toegestaan op waterwild te schieten met hagelnummer 12 t/m 5 (1,25 tot maximaal 3 mm).

4. Door ons zijn op een aantal data 25 jachthutten geteld met 89 jagers en 200 geschoten ganzen in 954 schoten. Bij een aantal van 879 geweren en 1968 geschoten ganzen is het gemiddeld aantal geschoten ganzen per jager 2,24 en het gemiddeld aantal schoten per gans 4,77.

5. Onder Langerak zaten op 14 januari 150 brandganzen. Prompt stond daar de volgende morgen een schiethut met 4 geweren en werd in de vroege ochtendschemering een brandgans geschoten.

6. Het aantal mistochtenden met minder dan 100 meter zicht bedroeg 4 waarvan 2 zelfs minder dan 50 meter zicht. Voor ons te slecht om iets te kunnen zien, maar voor de jagers geen reden om afwezig te zijn.

Kortom voor de jagers was het een groot schietfeestje en zelfs van allerlei door hun eigen KNJV opgestelde regels trokken ze zich niets aan.

Wim Jongejan

de S K F ~ WINKEL

1

5

8

16

6

19

18

7

2

1. Set van 4 ronde SKF stickers, verschillende teksten, kleur rood, blauw, groen en zilver. per set van 4 stuks	f 2,60	10. Wetenschappelijke mededeling SKF „Het ontwikkelen van de natuurlijke potenties van de centrale Veluwe“ (in het Engels)	f 7,05	17. Sluitzegels, 10 stickers Stop Ganzenjacht + 10 stickers dood geen Dier voor Plezier op één vel. Kleur rood/zwart, per vel	f 1,60
per 4 sets van 4 stuks	f 9,10	11. Veluwe symposiumboekje, beknopt verslag van het op 9 mei 1980 gehouden Veluwe symposium	f 10,20	per 5 vellen, 100 stickers	f 6,10
2. „Stop ganzenjacht“-sticker	f 1,60	12. Alternatieve jachtwet	f 3,10	18. 100 stickers Stop Snippenjacht. Kleur rood/wit	f 5,10
per 4 stuks, in vierkleurendruk	f 4,60	13. Ganzenaktie kaarten aan de min.-president 10 voor	f 3,10	19. Zwartboek Nederlandse jager, een bloemlezing uit de jaargangen van de Nederlandse jager	f 5,00
3. Sluitzegels „Stop snippenjacht“ per vel (15 stuks)	f 1,10	14. Verzendkaarten „Haas schiet mens“ 10 voor	f 2,10	20. Kraaien krassen poster, kleur blauw/zwart/wit	f 4,35
5 vellen (75 stuks)	f 3,60	15. Abonnement SKF-Knipselkrant 6 x per jaar donateurs f 15,- per jaar niet-donateurs f 25,- per jaar	f 2,10		
4. SKF button „Dood geen dier voor plezier“ ø 3 cm rood/zwart, per stuk ..	f 1,60	16. Etiket-stickers, 4 verschillende teksten op één vel, Kleur rood, paars, zwart of blauw (bij betaling gewenste kleur vermelden) per vel, 12 stickers	f 2,10		
5 stuks	f 6,10	per 4 vel, 48 stickers	f 7,10		
5. Houtsnip poster	f 4,55				
6. Hermelijn poster	f 4,55				
7. SKF-kraaien poster	f 4,55				
4 posters (naar keuze)	f 11,00				
(Deze posters worden verzonden in een koker)					
8. 8 Korrespondentiekaarten met vogelafbeeldingen, tekst en enveloppen ..	f 6,60				
9. Meerkoetenboekje	f 17,30				

Prijzen inclusief verzendkosten

Alle artikelen worden per omgaande verzonden.

Bovenstaande artikelen zijn te bestellen door overmaking van het juiste bedrag, en onder vermelding van het gewenste artikel, op giro 130 93 ten name van Propagandafonds Stichting Kritisch Faunabeheer, Oosterbeek.